

Problematika životního prostředí a související sociální dopady z pohledu sociální pedagogiky

Bc. Erika Hlaváčová

Diplomová práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Bc. Erika Hlaváčová
Osobní číslo: H19978
Studijní program: N0111A190013 Sociální pedagogika
Studijní obor: Sociální pedagogika
Forma studia: Prezenční
Téma práce: Problematika životního prostředí a související sociální dopady z pohledu sociální pedagogiky

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti životního prostředí, sociálního prostředí a sociálních problémů.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování diplomové práce: **Tištěná/elektronická**

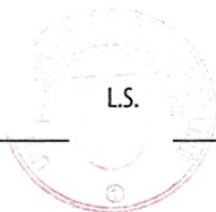
Seznam doporučené literatury:

- BECK, Ulrich, 2004. Riziková společnost: na cestě k jiné moderně. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 8086429326.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2016. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 9788024753263.
- KUTÍLEK, M., R. LANDGRÁFOVÁ a H. NAVRÁTILOVÁ, 2013. Homo adaptabilis: lidé jsou přizpůsobiví. Praha: Dokořán. Bod. ISBN 9788073635633.
- MOLDAN, Bedřich, 2018. Civilizace na planetě Zemi. První vydání. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3624-5.
- MOLDAN, Bedřich, 2020. Životní prostředí v globální perspektivě. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. Et – environmentální texty. ISBN 978-80-246-4677-0.

Vedoucí diplomové práce: **PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **15. ledna 2021**
Termín odevzdání diplomové práce: **23. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 15. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4. 3. 2021

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

⁽¹⁾ Vysoká škola nevydávajícím zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být užti nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasažuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li někdo za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vyrobené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nařazení chybnějšího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užti či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá souvislostí mezi problematikou životního prostředí a sociální stabilitou z pohledu sociální pedagogiky a zaměřuje se na jednání a postoje studentů tohoto oboru k tomuto tématu. V teoretické části se charakterizuje vzájemný vliv člověka na životní prostředí, v němž se odrážejí globální problémy společnosti a jejich vliv na sociální stabilitu. Na to navazuje problematika životního prostředí. Vše je zakončeno otázkou udržitelného rozvoje. V praktické části mé práce se věnuji výzkumu s cílem zjistit souvislosti mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti z pohledu vysokoškolských studentů, oboru sociální pedagogiky, k čemuž je využita empirická metoda v podobě dotazníku, kde jsou zahrnuty dva různé dotazníky s vlastně vytvořenými otázkami.

Klíčová slova: životní prostředí, globalizace, sociální, člověk, prostředí, udržitelný rozvoj, problematika, rizika, řešení

ABSTRACT

The diploma thesis deals with the connection between environmental issues and social stability from the point of view of social pedagogy and focuses on the actions and attitudes of students in this field on this topic. In the theoretical part we characterize the mutual influence of man and the environment, which reflects the global problems of society and their impact on social stability. This is followed by environmental issues. It all ends with the issue of sustainable development. In the practical part of the work, we focus on research to determine the relationship between attitudes to environmental issues and attitudes to social stability of society from the perspective of university students in social pedagogy, which uses an empirical method in the form of a questionnaire, which includes two different questionnaires with actually created questions.

Keywords: environment, globalization, social, human, sustainable development, problematice, risks, solution

Poděkování

Chci poděkovat paní PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D., která se ujala pozice vedoucí mé diplomové práce, za její kvalifikované vedení a připomínky. Dále chci poděkovat Mgr. Karle Hrbáčkové, Ph.D., za její kvalifikované znalosti z oblasti kvantitativní metodologie a ochotu. Také bych chtěla poděkovat za pomoc s realizací výzkumu všem svým kolegům a respondentům, jež se výzkumu i v této tíživé situaci účastnili. Nakonec patří velké poděkování mé rodině a blízkým za jejich podporu, kterou mi poskytovali během celého studia.

Motto:

„Člověk stále ovládá přírodu, což se na tak malé planetě, jakou je naše Země, může nakonec projevit naopak větší závislostí člověka na přírodě.“

Norbert Wiener

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 SOCIÁLNÍ EKOLOGIE.....	11
2 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ.....	14
3 GLOBALIZACE.....	18
3.1 GLOBÁLNÍ PROBLÉMY	19
3.2 SOCIÁLNÍ DOPADY.....	23
4 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ A ŽIVOT SPOLEČNOSTI	26
II. PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 VÝZKUM	33
5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU	33
5.2 VYMEZENÍ VÝZKUMNÝCH CÍLŮ A VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	33
5.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	34
5.4 VÝZKUMNÝ NÁSTROJ	38
6 ANALÝZA DAT	41
6.1 ENVIROMENTÁLNÍ POSTOJE A JEDNÁNÍ STUDENTŮ	41
6.2 VNÍMÁNÍ SOCIÁLNÍ STABILITY U STUDENTŮ	46
6.3 SOUVISLOST MEZI POSTOJEM STUDENTŮ K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ A JEJICH VNÍMÁNÍM SOCIÁLNÍ STABILITY SPOLEČNOSTI	54
7 INTERPRETACE DAT	56
8 SHRNUTÍ VÝZKUMU	58
8.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI	59
ZÁVĚR	61
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	62
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	65
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	67
SEZNAM GRAFŮ	68
SEZNAM PŘÍLOH.....	70

ÚVOD

V současné době si začíná člověk znovu uvědomovat, že na planetě Zemi nežije sám. Začíná si uvědomovat, že se o Zemi dělí s dalšími organismy, kteří potřebují půdu, vzduch a vodu k životu. Zároveň znovu získává poznatky o tom, jak vlastně funguje příroda, že vše, co v ní žije, ji spoluvytváří a ovlivňuje se vzájemně. Ovšem jen lidé mají velkou míru možností ovlivnit svět, který mu poskytuje prostředky k životu. Za všechno, co během našeho života na Zemi vytvoříme, zanedbáme či dokonce zničíme, zodpovídáme z velké části hlavně my. Problémem je, že si neuvědomuje následky svých činů a nevnímáme pomalu vznikající rizika, která z nich vyplývají.

Cílem práce je najít k souvislosti mezi problematikou životního prostředí a sociálními dopady. Problematika životního prostředí je hlavním tématem této diplomové práce z důvodu jeho rizik, které společnost mohou postihnout, když nebudou řešeny a mohou vzniknout dalekosáhlé sociální problémy. Zda je společnost připravená těmto rizikům čelit a zda si plně uvědomuje, jak svými postoji ovlivňuje životní prostředí kolem sebe.

V první části práce se podíváme na sociální ekologii, obor nejbližší sociální pedagogice, který zkoumá sociální problémy v souvislosti s problematikou životního prostředí. Na roli životního prostředí a jeho vliv v životě člověka a jejich vzájemný vztah popisuje další kapitola. V ní se také přiblížíme blízký vztah se sociálním prostředím, kdy lze říci, že jedinec formovaný sociálním prostředím, bude určitým způsobem působit na své životní prostředí. Dále se budeme zabývat globální charakteristikou světa a společnosti, na což zblízka navazuje problematika životního prostředí. Na závěr teoretické části se zkusíme zamyslet nad otázkou tzv. udržitelného rozvoje a jeho výhody pro budoucnost společnosti.

V rámci praktické části se budeme zabývat otázkou souvislost mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti. Právě tato souvislost je základním kamenem úrazu mezi tím, jak se chováme k životnímu prostředí a jaký postoj zachováváme vůči budoucímu rozvoji naší společnosti. Na jednu stranu chceme moderní společnost s novými technologiemi, na druhé straně stojí životní prostředí. Zkoumání je zaměřeno na studenty sociální pedagogiky a bude prováděno za pomoci standardizovaného dotazníku.

Je na čase si uvědomit, že jsme přírodu nevytvořili, jsme pouze její drobnou součástí. Podílíme se na tvorbě našeho okolí a je jen na nás, jak svou roli zvládneme ku prospěchu našemu i budoucích generací. Budeme doufat, že tato práce dá podněty k zamyšlení se nad zvolenou cestou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ EKOLOGIE

V první kapitole si budeme charakterizovat vědní obor, jenž se zabývá, jaký vliv má člověk na přírodu. Důvodem je, že společnost a příroda jsou v neustálé interakci. Z této vzájemné neustálé interakce jsou současné problémy nedostatečně pochopeny a řešeny.

Podle Greenaction (© 2013) se sociální ekologie zabývá vztahy mezi lidmi a jejich prostředím. Její hlavní myšlenkou je, že většina současných ekologických problémů vychází ze sociálních problémů. Ve své podstatě se zabývá rozpoznáváním často přehlíženého faktu, že současné ekologické problémy vychází z hluboce zakořeněných sociálních problémů, doplňuje Bookchin (2002, s. 1).

Sociální ekologie má podle Stokolsa (1992, s. 6) široký, nad oborový pohled, jež se zaměřuje na sociální, psychologické, institucionální a kulturní souvislosti vztahů mezi lidmi a životním prostředím. Z toho lze vyčíst, že do jejího hlavního zájmu patří ovlivňování přírodního společenství člověkem a dopad lidského působení na celou biosféru modré planety, Země. Z tohoto důvodu je jejím předmětem snaha zjistit souvislosti mezi přírodou a člověkem, uvádí Hák (2015, s. 45).

V následujících odstavcích si představíme principy, na kterých sociální ekologie staví. Tím nejvýznamnějším se týká vlády člověka nad přírodou. Tento princip charakterizuje Novák (2009, s. 129), kdy v rámci historie vznikly vzorce hierarchie a dominance lidského společenství. Právě od toho okamžiku vznikají sociální i ekologické problémy. Právě v této době začal člověk chápat, jak je pro něj příroda důležitá a shovívavá. Nabízí nezměrné množství zdrojů, které jsou podstatné pro naše přežití. Ovšem s tím, jak jsme se postupně vyvíjeli, vyvíjela se i naše chamtivost. Ztrácela ohleduplnost. Nestáčílo nám, co příroda nabízí, potřebovali jsme toho víc a víc, abychom to dostali, museli jsme si podmanit přírodní zákony a přizpůsobit je našim potřebám. Ovšem s tím, jak jsme si postupně podmaňovali přírodu, člověk zapomněl, že i on je součástí tohoto velkého celku. Právě v tuto chvíli vyvstává problém, kdy se následky našich činů projeví a zda bude lidstvo na tyto následky připraveno.

Lidé jsou součástí života na Zemi. Právě na život na Zemi, nahlíží Mozga a Vítka (2008, s. 193) jako na náš „ekologický domov“, jež spojuje činnost lidí a všech organismů v jeden celek. V tomto ohledu je potřeba si hlídat, jaký bude náš další krok vůči přírodě a životnímu prostředí. V tomto kontextu navážeme na další principy sociální ekologie podle Mozga a Vítka (2008, s. 193-193):

- Lidé (jako živočišný druh) jsou součástí přírody, ale mají jedinečné sociální citění a vědomí.
- Enviromentální krize je výsledkem hierarchické mocenské struktury společnosti.
- Mocenské struktury svým rozhodováním poškozují jak státy, občany, tak životní prostředí.
- Pokud by společnost uznávala ekologické principy, naše vztahy s přírodou by se proměnily.
- Tyto ekologické principy se zakládají na vzájemné pomoci, starostlivosti.

Tento stále se rozvíjející obor se snaží o urovnání vztahů mezi společností a přírodou, hledáním vhodných cest, jež by vedly k porozumění a eliminování chování člověka s ohledem na jeho životní prostředí a potřeby.

Moderní globální společnost, jež je propojena mnohými komunikačními linkami, kdy jsou lidé v neustálém spojení a mají neustálý přístup k novým informacím. Žijeme v konzumním světě, kdy je potřeba připomenout lidem, že jejich chování není v souladu s ekologickým jednáním. Musíme si uvědomit, že moderní svět nepřináší pouze výhody. Rozvoj civilizace přináší i negativní stránku věci, hlavně ke vztahu k přírodě, k životnímu prostředí a přírodním zdrojům. Moldan (1997, s. 15) uvádí, že tímto rychlým způsobem čerpání zdrojů, ať už jde o obnovitelné (půda, voda, dřevo) či neobnovitelné (nerostné bohatství, ropa), docházíme k hranici, kdy hrozí jejich zánik.

Podle Golemana (2020, s. 19) je to poprvé, kdy činnost jednoho živočišného druhu mění systémy zajišťující život na Zemi, především negativně a označuje to za „*pomalou sebevraždu*“. Ukazuje na tom, že stojíme před naléhavým a palčivým problémem. Odůvodňuje to tím, že mechanismus našich smyslů tuto hrozbu nevnímá. Právě nevědomost vlastního nebezpečí a ohrožení hraje hlavní roli ke stále rostoucím rizikům a jejich negativní dopad. Tím se neustále zvětšuje a vytváří propast mezi sebou a snahou rizikům předejít nebo je vyřešit. Knotová (2014, s. 31) to zdůvodňuje tím, že pro člověka není důležité, co pro něj prostředí představuje, ale co mu může poskytnout. Zapomíná na to, že životní prostředí neutváří pouze zásoby potravy a rekreační místo na dovolenou, ale že jeho hlavním úkolem je společně se sociálním prostředím utvářet člověka, potažmo celé společnosti. V tomto důsledku vidí Goleman (2020, s. 19) obtíž pohnout vlivné jedince, aby začali situaci řešit, jež je zřejmě největší krizí v našich dějinách. Místo toho mnoho lidí žije své každodenní životy, jako by se nic nedělo.

Jelikož jsme zvládli ovládnout přírodu (aspoň si to myslíme), musíme se uvědomit, že máme moc nad životním prostorem, jehož jsme velmi blízkou součástí. Je známo, že s velkou mocí, přichází i velká zodpovědnost. V tomto případě i Moldan (1997, s. 20) uvádí, že by mezi naše hodnoty by měla patřit odpovědnost nejen za naši společnost, ale za celou Zemi. Naším úkolem by mělo být zachování přírodních zdrojů i podmínek pro rozvoj života. Tedy jde o ochranu a zachování životního prostředí pro další generace, jež přijdou po nás. Odpovědnost za všechno živé souvisí také s respektem k lidem s různými názory, příslušníků jiných ras a národů. Měli bychom považovat za důležitou hodnotu zvelebování světa, aby až ho předáme dalším generacím, vypadal v takovém stavu, v jakém jsme ho zdělili my, naše společnost.

Moderní společnost je charakterizována a zkoumána z mnoha úhlů pohledů, v nichž je dominantní přínos poznání o proměnlivosti, nestabilitě, mnohotvárnosti jejího vývoje. Řada autorů se shodne na tom, že narůstá složitost sociálních situací, které staví před jedince výzvy či jeho ohrožení. Procházka (2012, s. 9) dodává, že můžeme cítit nárůst rizikových situací, kdy se pozitivní vlastnosti můžou změnit v osobní krize a hromadné společenské problémy.

Zkusme se proto zamyslet, v jakých okolnostech se ocitá člověk a jaké jsou šance na proměnu nepříznivých okolností, jež vyvstanou z naší činnosti. Nezapomeňme na to, že nejvíce škod vůči životnímu prostředí způsobili naše činy, vytvořené odpadky, znečištění ovzduší továrnami nebo znečištění vody apod. Tyto problémy leží na našich bedrech, a pokud chceme přežít, měli bychom se těmto problémům postavit čelem.

2 ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Pod pojmem životní prostředí si mnoho z nás představí přírodu, kterou vidí kolem sebe. Něco, co zahlédnou z okna, když se podívají ven. Čas je to pro nás až někdy tak nepodstatný, ale přitom důležitý, který nás limituje v mnoha ohledech, aniž bychom si to uvědomovali. Co vlastně životní prostředí pro člověka znamená? Jak nás ovlivňuje? Jak my ovlivňujeme jeho? Na tyto a mnohé jiné otázky se pokusíme zodpovědět právě v této kapitole.

Pro pojem životní prostředí lze nalézt mnoho definic, jež ho charakterizují. Nejznámější je Tbiliská definice, přijatá na konferenci v Tbilisi v roce 1979 říká: „*životní prostředí je systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou, anebo mohou být s uvažovaným organismem ve stálé interakci.*“ (EnviWeb © 1999-2021)

Jiná definice říká, že je životní prostředí „*soubor všech činitelů, se kterými přijde do styku živý subjekt, a podmínek, kterými je obklopen. Tedy vše, na co subjekt přímo i nepřímo působí. Subjektem může být chápán organismus, populace, člověk i celá lidská společnost. Většinou se pojem životní prostředí chápe ve smyslu životního prostředí člověka.*“ (Frieco © 2020)

Další definici můžeme najít v zákoně č. 17/1992 Sb., o životním prostředí: „*..... je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména: ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.*“ Prostředí je nejen nositelem vztahů organismu k vnějším objektům, je do určité míry součástí organismu samého, což platí i obráceně, souhrn všech organismů poskytuje svému prostředí neopominutelné charakteristiky. Na základě těchto definic lze říci, jde vlastně o komplexní systém, který je složený z mnoha složek, které jsou v neustálé interakci. Životní prostředí vytváří podmínky pro život všech organismů, včetně člověka.

Podle Bližkovského (1992, s. 35) je životní prostředí „*část objektivní reality, s níž jsou lidé v interakci, kterou poznávají, hodnotí i přetvářejí, na kterou reagují, které se přizpůsobují.*“ I Knotová (2014, s. 31) zmiňuje, že člověk není pasivní součástí životního prostředí. Svou činností na životní prostředí působí, mění jej, upravuje podle svého a dokáže ho i devastovat. Podle Krause (2001, s. 99) je to tím, že životní prostředí není seskupením statických prvků. Může se měnit, kdy člověk určuje rozsah a směr těchto změn. Aktivní lidská činnost se stala jedním ze základních podmínek lidské existence a tím i podstatnou vlastností člověka. Jak Kraus (2001, s. 99) ale dále uvádí, člověk není

mechanickým produktem prostředí, vědomím formováním prostředí působí na svoji osobnost a ovlivňuje svůj způsob života.

V životním prostředí se odehrává velice rozmanité chování mezi jednotlivými subjekty. Z dějin známe, že tato interakce sahá dlouho do minulosti, kdy lidstvo narušovalo své okolní životní prostředí, čímž došlo k významnému oslabování bezprostřední závislosti člověka na přírodě. K výrazné změně došlo právě v neolitu, příchodem zemědělství, kdy se zemědělci svojí činností v jistém smyslu stavěli proti přírodě, vydělili se z ní a od samého počátku provozovali svou činnost na úkor původní živé přírody. (Moldan, 1997, s. 14)

Ovšem k největší změně došlo s příchodem průmyslové revoluce, která produkovala bohatství, ale také rizika, jež se týkala iracionálního ohrožování člověka i přírody, jak uvádí Kamarýt (1996, s. 279–280).

Právě ztráta pocitu lidské intimity, odlidštěnost industriální krajiny a související ztráta estetické role přírodního prostředí je jedním z momentů, jež proměňuje lidské vztahy a vzájemnou sociální interakci. Jedinec žijící v takovém prostředí je ohrožen ztrátou harmonie. Dále Palouš (2009, s. 32-33) upozorňuje na to, že lidský život není uzavřený, ale je propojený, vázaný na svět a přírodu, ve které žijeme.

Prostředí je jedním z důležitých hráčů při utváření lidské osobnosti. Probíhá zde výchovný a socializační proces, za určitých podmínek s různými aktéry. Čábalová (2011, s. 194) dále zmiňuje: „*Prostředí můžeme chápat jako souhrn činitelů v našem okolí, které na nás působí. Nebo jako určitý prostor či okolí.*“ Knotová (2014, s. 31) doplňuje, že při posuzování kvalitních faktorů na život člověka, z hlediska sociálně pedagogického, zaujímá právě kvalita prostředí významnou pozici, v němž byl člověk počat, kde žije, pracuje, vychová se a vzdělává.

Právě výchovný proces má velký vliv při utváření postojů, které ke svému prostředí chováme. Postoj definuje Fürst (1997, s. 222) jako „*připravenost reagovat zcela určitými pocity, představami a způsoby chování na určité osoby, objekty a situace.*“ Doplňuje, že právě postoje vůči světu a jeho obraz, nám umožňují pochopit a předvídat jednání člověka. Postoje se získávají během života, hlavně procesem učení. Podle postojů, které chováme vůči našemu prostředí, můžeme soudit, co pro nás prostředí vlastně znamená. Ovšem při našem vlivu na prostředí, bychom si měli uvědomit, jaký vliv má prostředí na nás.

To potvrzuje svým výrokiem také Katrňák (2004, s. 11), který říká: „*Nic člověka nepoznamenává víc jako prostředí, do něhož se člověk narodí a v němž vyrůstá.*“ Příklad uvádí na dětech ze společensky situovaných rodin, u kterých je velká pravděpodobnost, že

jejich společenský status, ekonomická úroveň a životní způsob, jež měly během dětství a mládí, se nezmění ani poté, co rodinu opustí a začnou žít samostatný život. Naopak u dětí z hůře postavených rodin je velká pravděpodobnost, že budou žít stejně jako jejich rodiče, bez vzdělání s nízkou sociální prestiží a v ekonomických potížích. A to i poté, co si založí vlastní rodinu. (Katrňák, 2004, s. 33)

Pro sociální pedagogiku hraje primární roli prostředí sociální a přirozené. Knotová (2014, s. 31) tyto dva typy prostředí přirovnává k dílkům velké skládačky, která formuje osobnost člověka – navzájem se doplňují a působí na sebe. Sociální prostředí je ovlivňováno mnoha faktory, podle Krause (2001, s. 100) je to etnicita, věk, vzdělanost, profesionalita, rozmístění a hustota obyvatel a jiné struktury. Rodinné a sociální prostředí, ve kterém člověk žije, pak odráží chování a reakce na podněty v jeho prostředí životním. Blížkovský (1992, s. 109) konstatuje, že z pedagogického hlediska jsou podmínky výchovy dvojího typu – vnější a vnitřní. Podmínky výchovy vnějšího rázu jsou tedy tvořeny sociálními a přírodními faktory. Takto probíhá výchovný proces, kde je vychovávaný jedinec ovlivněn i životním prostředím.

Kraus (2001, s. 99) vymezuje životní prostředí, jako část prostoru, který člověka obklopuje a navzájem na sebe působí. Prostředí vykazuje určité podněty na jedince, což ovlivňuje jeho vývoj. Člověk reakcí na ně je přijímá a také aktivně mění. Což dokazuje, že prostředí a člověk jsou v neustálé interakci. Prostředí má několik faktorů, kterými na nás působí. Mnohdy si to ani neuvědomujeme, bereme to jako všední záležitost, samozřejmost, ale působení člověka na prostředí má značný vliv mimo jiné na naši psychiku. Zkusme se podívat na psychologický pohled životního prostředí. Černoušek (1986, s. 37) rozlišuje sedm informačních kategorií, které charakterizují vnímavost každé situace v její celistvosti:

1. Prostředí se nevyznačuje pevnými, fixovanými hranicemi v čase a prostoru.
2. Prostředí působí na všechny naše smysly a informace o prostředí získáváme ze souhry všech smyslových modalit.
3. Prostředí nám poskytuje nejen centrální, ale také periferní informace.
4. Prostředí obsahuje vždy více informací, než jsme schopni vědomě postihnout a zaregistrovat.
5. Prostředí vnímáme v sounáležitosti a se svou praktickou činností; vnímání je spjato s jednáním a naopak.

6. Každé prostředí má vedle fyzikálních a chemických vlastností také psychologické a symbolické významy.

7. Zkušenost životního prostředí představuje celistvý a předpověditelný celek.

Ovšem záleží na tom, jak se v dané chvíli cítíme. Takovou energii následně vysíláme i do našeho blízkého okolí. Černoušek (1986, s. 29) tvrdí: *„Když hovoříme o vnímání životního prostředí jako o zvláštním psychologickém procesu, činíme tak za účelem smysluplného výkladu. Teoreticky oddělujeme člověka od jeho bytostné sounáležitosti s prostředím. Životní prostředí, opakujeme, tvoří i v procesu vnímání s člověkem neoddělitelnou jednotu, nelze jednoznačně tvrdit, že člověk stojí jako izolovaná bytost vůči prostředí, kde se nachází. Jistě svým vnímáním si člověk vytváří na základě činnosti nervového systému odraz reality, ale zároveň je s tímto prostředím spjat v jednotě poznávajícího a poznávaného.“*

Podíváme-li se na prostředí z širšího celospolečenského pohledu, můžeme říct, že jde o historicky vytvářející se systém, který je produktem oboustranných vztahů společnosti a přírody. Obě tyto součásti životního prostředí podléhají změnám pod vlivem činnosti lidí, jak uvádí Kraus (2001, s. 99).

Rozvoj techniky a vědy způsobil důvod, proč je stále složitějším zanechat prostředí v původním stavu. Stává se též obtížnějším úkolem předpovědět náš vliv na životní prostředí. V současné době probíhají rozsáhlé debaty o podílu člověka na globálních změnách a problémech, jež přináší pro celý globalizovaný svět. Ať už se jedná o globální oteplování, znečištění ovzduší, poruchu ozónové vrstvy či odlesňování. Všechno jsou to témata, u kterých hrál s velkou pravděpodobností výrazný vliv člověk. Těmto tématům dalším věcem týkajícím se globalizace se budeme věnovat v následující kapitole.

3 GLOBALIZACE

Dnešní doba je propojená více, než byla v předchozích dobách. Metabolismus společnosti se zrychlil a lidé se neustále snaží vyvíjet nové a nové věci, objevovat, co již bylo objeveno. Celkově usnadnit život na této planetě a pomoci lidské civilizaci být lepší a lepší. Ovšem ne vždy lidstvo přináší dobré zprávy pro ostatní život na modré planetě. Neuvědomuje si, že jeho přístup k prostředí se následně může promítnout ve větším měřítku. V této kapitole se podíváme na proces tzv. globalizace, její rizika a podíváme se na důležité globální problémy, které lidstvo trápí po celém světě.

Téma globalizace je velmi široké, že ani špičkoví světoví sociologové, filosofové a politologové nedokážou nabídnout její jedinou a univerzální definici. Podle Hodače a Kotrby (2011, s. 13) jde o komplexní jev, na který může být nahlíženo z různých úhlů pohledů. Základním rozdílem mezi globalizací a ostatními společenskými, politickými či ekonomickými jevy, postrádá pevné a zřetelné ohraničení. Beck (2007, s.31) ji zase popisuje jako *„nejvíce používané – zneužívané – a nejméně definované, pravděpodobně nejméně pochopené, nejmlhavější a politicky nejúčinnější slovo nebo heslo posledních, ale také následujících let.“* Dále udává, že je nutné rozlišovat rozdílné dimenze globalizace bez nároku na dokonalost a rozlišovací ostrost. Podle Antošové (2007, s. 7) globalizace je dlouhodobým procesem, který je vnímán jako stěžejní hybná síla současného vývoje světa. Jde o mnohofaktorový proces a dotýká se v podstatě všech rovin života společnosti.

Zoubek (2004, s. 15) globalizaci popisuje jako *„konkrétní procesy, které směřují k rigidní celosvětové integraci a organizaci výroby (výrobních procesů), obchodu (tržních procesů), bankovních a finančních operací, technologií a informací spjatých s fenoménem světové nadvlády nadnárodních korporací, které stále více ovlivňují a determinují globální politické procesy mezi aktéry světové politiky, zvláště pak bezpečnostní krize a rizika, světovou migraci (ovlivněnou nejen populační explozí a prohlubující se nerovnováhou mezi Severem a Jihem), novou kvalitou průmyslu organizovaného zločinu, řešení globální ekologické krize, akcelerující civilizační střety, úpadek dodržování lidských práv, kultury, morálky a náboženských systémů a dalších ne zcela subsidiárních problémů národních (státních), regionálních či místních systémů.“*

Nicméně globalizace není zakoušena všude se stejnou intenzitou a stejným způsobem. Poněkud jiné zisky mají z globalizace společnosti a lidé, jež mají přístup k moderním technologiím, mají prostředky a schopnosti k využití příležitostí, jež globalizace nabízí, oproti společnostem zaostalým, chudým, které se dostávají na okraj globalizovaného světa.

Antošová (2007, s. 10) popisuje globální svět jako svět, kde se věci odehrávají na místech vzdálených tisíce kilometrů od našich domovů, a které mohou ovlivnit, a v řadě případů ovlivňují, naše životy a stávají se jejich součástí. Pro to Giddens (2000, s. 23-24) uvádí, že globalizace nesouvisí pouze s tím, co je „tam venku“, ale je to jev, který je „přímo tady“ a ovlivňuje osobní a intimní aspekty našeho života. Proto je důležité si uvědomit, že se tento proces netýká pouze ekonomiky a ekonomické společné závislosti jednotlivých států světa, ale že se týká též politiky, technologie a kultury. V tomto ohledu Beck (2007, s. 21) uvádí: „..... globalizace dnes spočívá v empiricky zjištěném rozšíření, hustotě a stabilitě vzájemných regionálně-globálních vztažných sítí a jejich masmediálních sebedefinici, tak jak v sociálních prostorech a obrazových tocích na kulturní, politické, vědecké a ekonomické úrovni.“

Antošová (2007, s. 17) upozorňuje, že globalizace a globální problémy se mohou dotýkat jednotlivých společností i jedinců s různou intenzitou a různými způsoby, a obdobně i jednotlivé společnosti mohou v různé míře přispívat k prohlubování globalizace světa a k dalšímu rozvoji globálních problémů, tak i jejich řešení.

3.1 Globální problémy

Na začátek je potřeba si uvědomit, že řada problémů, které v současnosti řešíme, provázela lidstvo již dávno předtím, než se vůbec začalo hovořit o globalizaci či globálních problémech. Podle Hezcka (© 2005) globální problémy vznikají hlavně z důvodu neschopnosti lidské civilizace nalézt a aplikovat mechanismy, které by tlumily důsledky nerovnovážné závislosti všech zemí. Podle Evanové (2011, s. 11) je jejich vznik podmíněn vzájemnou závislostí, která vzniká a roste s globalizací.

Světové problémy se pohybují v různých faktorech, může jít enviromentální problémy po globální zdravotní rizika nebo mezinárodní konflikty. Všechny mají ale jednu společnou věc – dotýkají se celého lidstva a jsou řešitelné pouze na celosvětové úrovni. Vzhledem k obrovským katastrofám, kterými národy prošly nebo stále procházejí, je důležité si uvědomit naléhavé globální problémy a jejich důsledek. V následujících odstavcích si uvedeme hlavní problémy, které globalizace pro naši společnost přináší.

Chloe Turner z The Borgen projekt¹ (© 2018) uvádí deset aktuálních globálních problémů a jejich důsledky:

- 1) **Klimatické změny** (odhaduje se, že do roku 2100 vzrostou teploty z 2,6 stupňů celsia na 4,8 stupňů Celsia). Důsledkem je vážnější počasí. Jeho časté změny. Krize s potravinami a zdroji, šíření nemocí, hladu.
- 2) **Znečištění** (oceánů, půdy, ovzduší, hluku), jedním z neobtěžnějších problémů. Miliarda lidí nemá přístup k čisté vodě z důvodu znečištění toxickými látkami, odpadními vodami či průmyslovým odpadem.
- 3) **Násilí** (sociální, kulturní a ekonomické aspekty světa), ať už se jedná o konflikty ve městech, nenávist vůči určité skupině lidí anebo sexuální obtěžování, jde o problém, kterému lze předcházet déle, než je nutné.
- 4) **Bezpečnost a pohoda**, kdy právě prevence nedostatku bezpečnosti a pohody je vážným globálním problémem.
- 5) **Nedostatek vzdělání** lze připsat nerovnosti a marginalizaci a také chudobě, v jejichž rámci více než 72 milionů dětí mají základní vzdělání. Právě tento problém, jenž doprovází chudobu, je ohniskem problematiky životního prostředí, jelikož nedostatek informací způsobuje nevědomost o rizicích vlivu svého chování.
- 6) **Nezaměstnanost**, zejména u lidí ve věku 15–24 let, kteří nemají potřebné vzdělání a dovednosti nedokážou najít řádné zaměstnání a zajistit si řádný život pro sebe a svoji rodinu. To vede k nedostatku jídla, sociálních a životních podmínek. Tedy spadnou do začarovaného kruhu. Chudoba.
- 7) **Vládní korupce** je hlavní příčinou chudoby, jelikož postihuje chudé lidi, narušuje politický a ekonomický rozvoj, demokracii a další. Může mít nepříznivý dopad na bezpečnost a blahobyt občanů a může vést k nárustu násilí a fyzických hrozeb, aniž by vláda nějak reagovala.
- 8) **Podvýživa a hlad** postihuje v současnosti 795 milionů lidí, kteří žijí z výplaty k výplatě, pokud si dokážou najít práci a nedokážou se vymanit z začarovaného kruhu chudoby. Většina lidí se snaží pěstovat vlastní jídlo, ale to jim ohrožuje změna klimatických podmínek a znečištění.

¹ The Borgen projekt je nezisková organizace, která vznikla v roce 2003 a sídlí v Tacomě, Washington. Zabývá se chudobou a hladem a snaží se pracovat na jejich ukončení. Jde o inovativní národní kampaň, usilující o to, aby se chudoba stala středem zahraniční politiky USA. V současnosti má 931 dobrovolníků v různých městech USA.

9) K **zneužívání návykových látek** na počátku 21. století propadlo zřejmě 185 milionů lidí ve věku nad 15 let. Nejčastěji se užívají látky jako je marihuana, kokain, alkohol, amfetaminové stimulanty, opiáty a těkavá rozpouštědla. V jejich užívání se podílí různé třídy lidí a jde o přetrvávající celosvětový problém.

10) **Terorismus** je celosvětový problém vyvolávající strach, násilí a smrt. Jeho oběťmi jsou často nevinní lidé, na které teroristé útočí bez varování.

Svůj výčet doplňuje Chloe Turner (© 2018) tím, že s tolika současnými globálními problémy, jež vyžadují okamžitou pozornost, je snadné se nechat odradit od jejich řešení. Existují organizace, které se těmito problémy zabývají a řeší je. Svět by, se díky nim, v příštích letech mohl jen zlepšovat, pokud každý z nás zůstane v aktuálním dění a bude se zasazovat o zdraví a bezpečnost všech lidí. Svými činy může tak ovlivnit osud našeho světa.

Jeníček a Foltýn (2003, s. 6) uvádí ještě tzv. problém budoucnosti člověka. Důvodem je vyústění všech otázek, nesnází a vztahů, které určují život člověka a lidské společnosti. Nelze ho řešit jako takový, je pouze prostřednictvím řešení všech ostatních globálních problémů. Jeníček a Foltýn (2003, s. 6–7) kladou dvě hlediska, první je budoucnost rodu „homo sapiens“ v biologickém slova smyslu. Druhou je individuální budoucnost neopakovatelné, tvůrčí a aktivní lidské bytosti ve všech jejích vztazích, souvislostech a životních projevech.

Jak je ve výčtu vidět, jednotlivé problémy se navzájem prolínají a úzce spolu souvisí, i když se každý zaměřuje na něco jiného. V současné době je zřejmé, že jsou hlavním tématem klimatické změny, ničení přírodních zdrojů pitné vody, celkové znečištění a ničení přírodních pokladů. Tyto dva problémy spolu souvisí, jelikož zasahování do přírodních cyklů v různé formě ve své míře přispívá ke změně klimatu. V tomto případě Moldan (2015, s. 123) potvrzuje, aby se klimatické změně věnovala zvláštní pozornost. Pokud totiž bude proces postupovat tak jako dnes a jak ukazují budoucí scénáře vývoje, je nepochybné, že postupně roztaje většina pozemských ledovců, pevninských i polárních, a hladina oceánu stoupne o desítky metrů.

Ožehavé téma pak tvoří kácení deštných pralesů Amazonie, jež jsou domovem 30 % všech živočišných a rostlinných druhů na planetě. A každých šest minut je v Amazonii zničen prales o rozloze fotbalového hřiště, podle mezinárodní ekologické agentury GREENPEACE (© 2013). Zdůvodňují to zvýšenou dřevařskou činností, která je z velké části ilegální, a potřebou zemědělské půdy především pro pěstování krmiv chovaných

zvířat na maso, mléko a vejce. To má podle nich za následek také změny klimatu. Deštné pralesy jsou největším rezervoárem uhlíku na Zemi. Jejich kácením a následným pálením se tento uhlík dostává do ovzduší a to je, podle EnviWeb (© 2006) jednou z příčin zvyšování skleníkových plynů. Dále varuje, že dalším zásadním problémem je kácení pralesů pro papírenský průmysl či získání zemědělské půdy. Zejména v Indonésii je v současnosti problém se zabíráním vykácené plochy pro pěstování palmy olejné. Všechno jednání tak má za následek zmenšování životního prostoru rostlin a zvířat obývajících tyto pralesy. Mezi ohrožené skupiny patří také domorodí obyvatelé těchto pralesů, což vede ke krizové situaci – jejich přežití. Zanesení moderních, civilizačních nemocí (pravé neštovice, spalničky, cholera apod.) mezi ně a tím způsobené jejich vymírání, především starších členů, kteří jsou považováni za důležitou součást kmene pro své znalosti a zkušenosti. Tímhle tempem vlastně mladí členové ztrácejí poznatky o své kultuře.

Důležité je zmínit ještě jeden zásadní problém – úbytek vody. Jde o problém, který se týká hlavně lidské populace, která bez ní nedokáže přežít. Přístup k nezávadné pitné vodě nemá asi jedna miliarda lidí na Zemi. Každý rok ubývá hladina některých podzemních vod o jeden až tři milimetry kvůli neustálému odčerpávání a tyto čísla se stále zvětšují. I z tohoto důvodu tento problém Mezřický (2003, s. 17) považuje za globální. Nejen úbytek vody je rizikem. V řekách, jezerech a mořích končí vše, co moderní civilizace vyprodukuje. To nakonec končí i v organismu člověka. Mezřický (2005, s. 13) uvádí, že jedním z nejbezpečnějších látek ve vodě jsou rezidua léků, konkrétně antiepileptika, antidepresiva, syntetické látky z hormonální antikoncepce. Tyto látky v nepatrném množství působí na zdraví ryb, způsobuje jejich změnu pohlaví a mohou mít také nevalný následek na lidské zdraví.

Vodu nečerpají pouze lidé, ale je důležitou živinou půdy. Podle Moldana (2015, s. 151) je jedním ze závažných enviromentálních problémů přeměna úrodné půdy na neúrodné pouště, tedy proces desertifikace. Jde o nebezpečí, které ohrožuje prakticky všechny suché oblasti, jelikož v extrémní podobě desertifikace způsobuje rozšiřování písečných dun, které mají na svědomí zasypávání úrodné půdy. Dalším z rizik je používání pesticidů v zemědělství. Podle Mezřického (2015, s. 13) je dnešní chemizace prostředí za jednu z nejkritičtějších hrozeb nejen lidskému zdraví, ale také ptactvu a domácím zvířatům.

Dalším z problémů týkající se životního prostředí, a jež souvisí s klimatickou změnou, je znečištění ovzduší. Znečišťující látky, škodliviny neboli polutanty, vyskytující se v ovzduší, mají dopad nejen na lidské zdraví, ale i přírodu. V lokálním měřítku, je popisuje

Moldan (2015, s. 259) jako nejzávažnější poškození životního prostředí a globálně mají na svědomí na šest milionů předčasných úmrtí ročně. Avšak tvrdí, že skleníkové plyny látky, které poškozují ozónovou vrstvu, ale spíše více ohrožují globální životodárné systémy. Mezřický (2015, s. 13) uvádí výzkum, podle nějž se lidé pohybující se na rušné dopravní ulici, vystavují stejnému nebezpečí rakoviny jako kuřáci cigaret. Nejen to, znečištěné ovzduší má negativní dopad také na vývoj plodu u těhotných žen a na kvalitu mužských spermií.

V tomto výčtu jsme si uvedli nejaktuálnější globální problémy, kdy jsme se podívali do hloubky problémů spojených s přírodou a životním prostředím. Změna klimatu, kácení pralesů, nedostatek vody, znečišťování ovzduší jsou patrně nejzávažnější problémy životního prostředí a celého lidstva. Tyto problémy jsou spojené s ostatními problémy, jako je například kvalita potravin, přírodní zdroje, ekonomické a sociální problémy atd. Na základě jmenovaných problémů, lze vidět určitou nevyváženost mezi světovými společnostmi. Dokládá to Mezřický (2003, s. 19) podle nějž globalizace způsobuje nerovnoměrný sociální a ekonomický vývoj, který závisí na schopnostech zapojení nebo nezapojení se jednotlivých států a jejich společností do procesu globalizace.

Je proto dobré si klást otázku, jak nejlépe proces globalizace pochopit a problémy alespoň minimálně eliminovat? Cílek (2016, s. 68) vidí zásadní problém v tom, že všechny tyto věci nebo jevy se dějí zároveň. Dle něj, kdyby rostla jenom populace nebo docházelo pouze ke změně světového klimatu, či také na základě rychlosti změn a technologií se zrodil nový ekonomický model, tím pádem by se dalo všechno vydržet. Problém je, že všechny změny přichází současně a nejpravděpodobnější je, že tyto procesy vyústí v zásadní transformaci lidského společenství.

Tato transformace může vést k prohlubování současných sociálních problémů a vytváření nových, na které společnost nebude připravena. To může ohrozit její stabilitu a dokonce hrozící rozpad společnosti. V historii jsme takový to rozpad mohli vidět mnohokrát, kdy společnosti, které nevydržely nápor klimatických změn, zmizely. Je proto důležité si uvědomit i tuto stránku ekologických problémů a seznámit se s nimi.

3.2 Sociální dopady

Už před zaznamenanou historií, ovlivnili environmentální změny celou planetu, v tomto důsledku lidé migrovali či změnili svůj způsob života. Řada probíhajících změn v lidských

systemech, jež fungují systémově na globální úrovni, formují společnosti, které pocítí dopady globálních změn životního prostředí. Zkusme si tyto dopady pro společnost charakterizovat.

V poslední době se začala věnovat pozornost sociálním souvislostem poškozeného životního prostředí. Člověk se začal totiž zajímat o důsledky svých vlastních zásahů do životního prostředí. Uvědomuje si, že zásoby půdy, vody a vzduchu mají hranice, které se nedají nijak zvětšit a začal řešit, jak ho tyto důsledky mohou postihnout. O sociální dopady se zajímá Moldan (2001, s. 78), který je charakterizoval v následujících kategoriích „sociálních škod“:

- **Migrace obyvatel** je většinou v důsledku kritického poškození prostředí a selhání „služeb“ biogeosféry. Lidé utíkají před suchem a neúrodou a snaží se najít obydlí v příznivějších oblastech. Podobně jsou na tom lidé ze zasažených oblastí přírodními katastrofami, jakou jsou například povodně, zemětřesení, hurikány apod.
- **Ekologická bezpečnost, vztahy mezi regiony a státy.** Jde zde především o spory přírodní zdroje, jako jsou vody, které by se mohly transformovat v ozbrojené konflikty mezi obyvateli, regiony nebo státy. Dalším z důvodů ke konfliktu je obava z ohrožení životního prostředí na území sousedního státu, což by mohlo zasáhnout místní obyvatelstvo. Tímto tématem se zabývají dokonce vojenští plánovači v rámci NATO.
- **Ztráta původního „domovského“ prostředí.** Konkrétně důsledkem odlesňování, přichází původní obyvatelé o své přirozené prostředí (příkladem je brazilský deštný prales), nebo výstavba přehrad (čínská přehrada Tři soutěsky), které zatopí obrovská území a je nutno přesídlit obyvatelstvo nebo rozvoj ropných polí. Z důvodu těchto změn se musí přemisťovat miliony lidí, na které se v důsledku těchto změn moc nemyslí a přihlížejí se jejich potřeby.
- **Sociálně rozdílné dopady zhoršeného stavu životního prostředí.** Narušené životní prostředí ohrožuje především sociálně slabší vrstvy, jež jsou závislé na místních podmínkách. Příkladem je olovo rozptýlené ve vzduchu z výfukových plynů, na což trpí děti z chudých rodin, které si nejčastěji hrají na ulicích, uvádí britský výzkum.
- **Sociálně rozdílné dopady opatření na ochranu prostředí** neboli tzv. distributivní efekty různých opatření, konkrétně některých ekonomických nástrojů. V tomto ohledu je zkoumána ekologická daňová reforma, jež by tyto dopady finančně kompenzovala.

- **Vnímání kvality prostředí.** Celkově lidé nesnášejí devastovanou krajinu, špinavé prostředí, znečištěný vzduch a vodu. Jde o častější důvod přestěhování se na jiné místo. Moldan poukazuje, že lidé nevnímají pouze fyzický stav prostředí, ale také jeho estetickou a obecnou kulturní stránku.

Největším sociálním problémem, který ovlivňuje životní prostředí je neustálý růst lidské populace. Mnozí odborníci to považují za smrtelné nebezpečí nejen pro přírodu, ale také pro člověka samotného. V souvislosti se vztahem rostoucí populace, rostoucí spotřeby a zvětšování životního prostředí je často pokládána otázka, kolik lidí může Země „unést“. Antošová (2007, s. 44) uvádí, že neomezený růst spotřeby, podobně jako neomezený růst populace v jednom okamžiku narazí na strop. Tempo růstu populace je dlouhodobě neudržitelné a je důležité se zabývat otázkami regulace porodnosti. Ve většině zemí světa jde ovšem o stále tabuizované téma, většinou z důvodu náboženství či tradičního postavení ženy, která nemá rozhodovací právo o počtu dětí, zdůvodňuje Antošová (2007, s. 45). Problémem je také nízká dostupnost k informacím a nedostatečná zdravotnická péče, které hrají výraznou roli při porodnosti v rozvojových zemích.

Zajímavý náhled na vývoj světové populace do roku 2050 předkládá OSN, která zveřejnila prognózu, podle níž by na světě mělo být 9,7 miliard lidí. Sice se růst počtu lidí zpomaluje a populace stárne. I tak podle expertů OSN bude nárůst světové populace způsoben nárůstem přírůstků v devíti zemích: Indie, Nigérie, Pákistán, Kongo, Etiopie, Tanzánie, Indonésie, Egypt a Spojené státy. OSN to zdůvodňují tím, že nejvíce rostoucí populace je v nejhudších zemích, kdy růst počtu obyvatel přináší nové výzvy pro boj s chudobou. Nejvyšší číslo, na které by mohla světová populace dosáhnout je podle OSN 11 miliard lidí, které by mohli na planetě do konce století žít. Ovšem jde o prognózu, která se může naplnit dříve nebo později či k tomu nedojde vůbec anebo zda číslo nebude nižší či vyšší. (iRozhlas, 2019)

Globální sociální změny mohou ovlivnit hybné nebo zmírňující síly globálních změn životního prostředí nebo schopnost lidských systémů na tyto změny včas reagovat. Výše uvedené sociální změny jsou stále pokračujícím trendem, ale jejich budoucí směřování je nejisté jako je nejistá schopnost člověka reagovat na globální změnu.

4 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ A ŽIVOT SPOLEČNOSTI

Člověk, se svým sklonem měnit přírodní řád, vymýšlí stále nové stroje a rozsévá po své cestě umělé chemické látky. Obýváme překrásnou planetu, z vesmíru ji vidíme se zelenými světadily, jež jsou kráslené stuhami řek a obklopené jiskřivými modrými oceány. Zblízka ale vypadá jinak. Stuhly řek se často mění v otevřené stoky a voda, kterou pijeme, protéká nejdním městským kanálem. Z moří se stala smetiště, kde se hromadí odpad lidské civilizace. Kontinenty, které se dříve chlubily překrásnou zelenou barvou, jsou dolováním nerostů rozdrásány a obnaženy až na kost. Technika, která se stala nástrojem naší civilizace, se stala hrozbou nejen pro přírodu, ale i pro nás. Letadla, vládnoucí obloze jako ptáci, auta, která se každou chvíli někam řítí, nám ničí sluch a nervy, automobilové výfuky nám ničí zrak, tovární kouř plíce. Lidská populace stále roste, bohužel nemáme jídlo pro své potomky. Využíváme už tak omezené zdroje planety, aniž bychom si byli vědomi, že i ty jednou dojdou. Všechno má ale své hranice, a to se týká i naší honby za ekonomickým růstem. S tím, jaké nás čekají a zblízka dotýkají globální problémy a neschopnost životního prostředí, bez naší pomoci, se rychle regenerovat, je naší jedinou možnou záchranou trvale udržitelný rozvoj. V této poslední kapitole se seznámíme s jeho charakteristikou a východisky, jež mohou dát šanci pro další vývoj.

Nejznámější a nejjednodušší definice trvale udržitelného rozvoje pochází ze zprávy Naše společná budoucnost od Světové komise pro životní prostředí a rozvoj OSN z roku 1987: „*Trvale udržitelný rozvoj je takovým rozvojem, který naplňuje potřeby přítomných generací, aniž by ohrozil schopnost budoucích generací naplňovat potřeby své.*“ (Moldan, 2015, s. 130)

V našich podmínkách ho definuje zákon o životním prostředí č. 17/1992 Sb., konkrétně v § 6 popisuje trvale udržitelný rozvoj společnosti jako „*..... takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.*“ Širší a odbornější definici nabízí Rynda (2006, s. 232): „*Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů. Aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné nově redefinovat na lokální, regionální, i globální úrovni jejich socio-politické instituce a procesy.*“ Souhrnně jde o respekt vůči všem planetárním cyklům.

Jak Beck (2004, s. 10) uvádí, minulé století nebylo příznivé pro lidskou společnost. I když nastalo nové století a s tím přišli nové přístupy k obraně a péči o společnost, stále v nás přetrvávají určité reflexy z předešlých časů. Společnost si začíná postupně uvědomovat, že vše má své hranice. Pokud tedy chceme stále rozvíjet svoji ekonomiku, musíme přizpůsobit svoje kroky k ochraně životního prostředí. Právě ochrana životního prostředí představuje jeden z pilířů udržitelného rozvoje, jak uvádí Mezřický (2015, s. 157).

Kladný rozvoj, jenž směřuje žádoucím směrem k lepšímu stavu, je podle Moldana (2018, s. 131) základním a všeobecně přijímaným společenským cílem. Ovšem aby se takový rozvoj mohl realizovat, je potřeba klást důraz na jeho tři hlavní dimenze: sociální, ekonomickou a environmentální.

Ekonomický rozměr, podle Moldana (2018, s. 131) vychází z nutnosti zachovat při každé hospodářské činnosti základní kapitál a využívat pouze vyprodukovaný zisk. Tato dimenze nahlíží na přírodní zdroje jako na různorodý kapitál, jež je zapotřebí nechat v celku na základě dílčích ohrožených prvků, jak dále uvádí Moldan (2006, s. 14).

Dalším je sociální rozměr, který se týká jednotlivců a celé společnosti. Podle Moldana (2018, s. 131) znamená společenský rozvoj odstranění chudoby, zlepšení zdraví, rovnost pohlaví, delší průměrný věk, méně nemocí. Ale též vzdělanost, slušné životní podmínky, bezpečnost. Dimenze se týká především institucí demokracie, k zabezpečení lidských práv a svobod, míru ve světě a uspořádání spravedlivé společnosti.

Poslední, environmentální rozměr se zaměřuje na hospodářskou činnost a celkový rozvoj civilizace, jež jsou ovlivněny přírodními podmínkami. Jak Moldan (2018, s. 131) uvádí, lidé a jejich činnost jsou závislí na přírodních zdrojích a na životodárných systémech, poskytující život, jako je klima, fyzikálně-chemické procesy v atmosféře, hydrologické či biochemické cykly a další, lidé jsou součástí Země, proto musí dávat pozor na přírodní bohatství a biologickou rozmanitost všech druhů, co ji obývají.

V posledních letech se stala významnou potřeba udržitelného světa. Právě lidé stojí v ohnisku zájmu i trvale udržitelný rozvoj. Jak deklarace z Ria de Janeiro 1992, zásada č. 1 uvádí, že lidé „*mají právo na zdravý a produktivní život, který je v souladu s přírodou.*“ Kladen je důraz především na tři velké oblasti. Jde o zemědělství, zdroje vody a energetiku. Konkrétně jde o zajištění potravinové, energetické nebo vodní bezpečnosti lidí, uvádí Moldan (2015, s. 133).

Podobně je na tom se svým obsahem dokument „Environmentální výhled OECD do roku 2050“ (OECD, 2012), jež se zabývá čtyřmi velkými oblastmi, a to klimatem, zdroji vody,

biodiverzitou a environmentálním zdravím. Zdůrazňují se především aspekty, jež mají vliv na kvalitu života lidí a rozvoj lidské společnosti. Dochází k závěru, že *„je naléhavě nutné přijmout holisticky koncipovaná opatření s cílem vyvarovat se významných nákladů a důsledků nečinnosti, a to jak ve smyslu ekonomickém, tak lidském.“* Přece jen jsou v ohrožení také lidské životy, jež jsou na přírodních zdrojích závislé.

V posledních stoletích se lidská společnost mění daleko rychleji než kterákoliv jiná v živočišné říši. Za hlavního viníka považuje Lorenz (1990, s. 11) technologický pokrok. Ten na člověka utváří tlak, kterému se nedokáže vyhnout a následkem je zhroucení životního prostředí. Lorenz (1990, s. 12) shledává lidstvo jako vandaly ničící přírodu, která ho obklopuje a živí. Ekologickým zruinováním ale ničí lidstvo i sebe samo. Co můžeme zařadit za ohrožující element, je podle Gora (1994, 37) naše vnímání celé situace. Podotýká, že většina lidí si stále nepřipouští, o jak vážnou krizi jde. Z tohoto důvodu Gore (1994, s. 44) nabádá, abychom se na celou situaci dívali z určitého časového a prostorového odstupu, abychom zaznamenali jeho destruktivní obraz. A jelikož jde o globální obraz, je potřeba mít v zorném poli celý svět. Podotýká, že jestli se zaměříme pouze na jednu oblast světa, tendence celku nám zůstane skryta. Gore (1994, s. 49) varuje, že jde o boj s časem a při současné rychlosti se dostáváme blíže k hranicím, odkud se již nelze vrátit. Ovšem tím, čím více se blížíme k předpokládané katastrofě, tím více jsme schopni pochopit, kam nakonec směřujeme. I když je lidská civilizace složitá a rozmanitá, mohutná a všeobjímající, Gore (1994, 262) připomíná, že si lze těžko představit koordinovanou a kolektivní odpověď na globální ekologickou krizi. Z tohoto důvodu je zásadní, aby celá Země přeorganizovala své zásady, jinak existence lidské civilizace bude v ohrožení, uvádí Gore (1994, s 262).

Jistou nadějí přinesla konference OSN o udržitelném rozvoji v roce 2012 v Riu de Janeiru, jehož výsledkem jednání se staly Cíle udržitelného rozvoje, program na následujících 15 let (2015–2030) a navazuje na agendu Rozvojových cílů tisíciletí. Cíle byly přijaty v září 2015 v New Yorku a staly se součástí dokumentu Přeměna našeho světa: Agenda pro udržitelný rozvoj 2030. Staly se tak základním vodítkem celosvětového rozvoje. (Informační centrum OSN v Praze)

Stanoveno bylo celkem 17 důležitých cílů, kdy každý z nich je specifikován prostřednictvím podcílů, jež je 169. Pojďme si tyto cíle uvést dle Moldana (2020, s. 34–36):

- Cíl 1. Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě.
- Cíl 2. Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství.
- Cíl 3. Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku.
- Cíl 4. Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělávání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny.
- Cíl 5. Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek.
- Cíl 6. Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení pro všechny a udržitelné hospodaření s nimi.
- Cíl 7. Zajistit přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie pro všechny.
- Cíl 8. Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný ekonomický růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny.
- Cíl 9. Vybudovat odolnou infrastrukturu, prosazovat inkluzivní a udržitelnou industrializace a inovace.
- Cíl 10. Snížit nerovnost uvnitř zemí a mezi nimi.
- Cíl 11. Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce.
- Cíl 12. Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu.
- Cíl 13. Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnou klimatu a zvládnání jejích dopadů.
- Cíl 14. Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje.
- Cíl 15. Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity.
- Cíl 16. Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních.

Cíl 17. Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování.

Je zapotřebí si ale položit otázku, zda jsme schopni uvedené cíle dodržet. Podle The sustainable development agenda (Sustainable development goals, UN) je zapotřebí zapojit všechny sektory společnosti na třech úrovních, aby tyto změny mohly být uskutečněny:

- globální opatření, k zajištění lepšího vedení, více zdrojů a chytřejších řešení pro udržitelný rozvoj a jeho cíle,
- lokální opatření, jejichž základem potřeba přechod do politik, rozpočtů, institucí a regulačních rámců vlád, měst a místních orgánů,
- opatření od lidí, včetně mládeže, občanské společnosti, sdělovacích prostředků, soukromého sektoru, odborů, akademická obec a dalších zúčastněných stran, jehož účelem je vytvoření nezastavitelného hnutí prosazující požadované změny.

Globální cíle udržitelného rozvoje získávají na vážnosti a stávají se základem pro rozvojovou strategii národních a mezinárodních institucí, odvětví a oborů. Ovšem existují určité bariéry, které mohou bránit v jejich naplnění. Podle Moldana (2020, s. 37) jde především o „*způsoby globálně zakotveného konzumně založeného životního stylu a zájmy mocenských struktur na všech úrovních od jednotlivých podniků, odvětví, regionů k vládám hájícím „národní zájmy“.*“ Konkrétně environmentální udržitelnost se stala nástrojem jednotlivých vládnoucích zemí, skrz níž uplatňuje své zájmy, aniž by si hlídala, jaké zájmy to jsou a na čí úkor se staví.

Éra antropocénu, v níž se teď nacházíme, přinesla mnoho environmentálních problémů, z nichž některé jsou závažné a mají globální rozsah, jež sahá až do budoucnosti naší lidské civilizace. Moldan (2020, s. 45) zdůrazňuje, že nejdůležitějším východiskem je plné pochopení jádra situace, v němž se současná společnost nachází. Žijeme v globalizovaném světě, kde jsou naše aktivity vzájemně propojeny mnohostranně. Lidé nejednají jako nezávislí jedinci, ale jsou součástí komunity, rodiny, obce, státu, firmy. Naše chování určuje náš vlastní světový názor, ale také sdílené společenské a kulturní normy, dodává Moldan (2020, s. 46).

Problematika životního prostředí hraje důležitou roli pro existenci naší společnosti. Tím, jak se mění příroda kolem nás, mění se také lidská civilizace. Tyto změny nevnímáme, jelikož pro nás nejsou podstatné, nevnímáme jejich nebezpečí. Máme pocit, že se nás nijak nedotknou. Beck (2004, s. 47-48) ovšem podotýká, že moderní rizika, do nichž řadí

ohrožení přírody, zdraví, výživy atd., nejsou ohraničeny sociálními rozdíly. Působí vyrovnávajícím způsobem. Doplnuje to tím, že rizika, ať už jsou jakákoliv, dopadají dříve anebo později i na ty, jež je produkují, kdo z nich těží. Beck to nazývá „*bumerangovým efektem*“. Vysvětluje to tím, že „*latentní vedlejší účinky*“ dopadají zpátky na centra jejich produkce. Z tohoto důvodu si nikdo není jist před přicházejícími riziky.

Proto je důležité začít trvale udržitelný rozvoj aplikovat i u nás, v našich domovech. To, jak jednáme vůči našemu prostředí, vychází z nás samých. Negativní postoje či způsob našeho chování, které aplikujeme v sociálním prostředí, se odráží také do životního prostředí. Je nám známo, že se vše odehrává nejen na lokální úrovni, ale i globální. Příroda není obrazem, který lze neustále měnit, přetvářet. Má své hranice, do jaké míry je schopna přijmout naši konzumní civilizaci. Příroda je živá a obklopuje nás, vytváří domov nejen pro nás, ale mnoho dalších živočichů. Vytváří ekosystém, ze kterého čerpáme živiny, sílu pro naši civilizaci. Je potřeba si v tomto čase uvědomit, co pro nás příroda znamená, co pro nás dělá. Zda je jen zdrojem, místem pro odpočinek anebo místem všeho živého na Zemi.

To, jak se chováme vůči sobě ve společenské sféře, se chováme také vůči životnímu prostoru, ve kterém žijeme. Pokud ničíme přírodu, pomalu ničíme sebe. Jak lze vidět a vyčíst z předešlých kapitol, příroda a lidská civilizace jsou propojeny, jsme na sobě závislí. Jediným paradoxem je, že lidská civilizace může zaniknout. Příroda existovala před námi a může na planetě Zemi existovat i miliony let po nás. Proto je důležité, aby se sociální pedagog zabýval environmentální stránkou prostředí, odkud jedinec či skupina pochází, jelikož jeho chování nemusí být způsobeno pouze výchovou. Může být totiž deprimován svým životním prostorem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Nyní se přesuneme k praktické části diplomové práce. Budu se věnovat výzkumu souvislosti k problematice životního prostředí a sociální stabilitě společnosti. Na úvod praktické části si uvedeme stanovené výzkumné cíle a výzkumné otázky. Následuje seznámení se s výzkumným souborem, u něhož byl výzkum realizován. V poslední části kapitoly se podrobněji podíváme na výzkumný nástroj, s jehož pomocí byl výzkum realizován.

5.1 Charakteristika výzkumu

Pro náš výzkum byl zvolen kvantitativní pojetí výzkumného šetření. Chráska (2016, s. 11) jej vymezuje jako „*záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy.*“

Kvantitativní výzkum je charakteristický také velkým množstvím respondentů a anonymním šetřením. Dále je znám deduktivním přístupem, kdy výzkumníci vycházejí z teorie či obecně pojatého problému, na jehož základě formulují hypotézy o vztazích mezi proměnnými. Objektivita je dalším typickým rysem, výzkumník je nezúčastněný a nesnaží se klást otázky tendenčně.

5.2 Vymezení výzkumných cílů a výzkumných otázek

Hlavním výzkumným cílem je zjistit **souvislost mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti z pohledu vysokoškolských studentů oboru sociální pedagogiky.**

Dílčí cíle:

1. Zjistit postoje a jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí.
2. Zjistit jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí.
3. Zjistit postoj studentů k ohrožení sociální stability společnosti.
4. Zjistit postoje studentů k trvale udržitelnému rozvoji.
5. Zjistit souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímání sociální stability společnosti.

Na základě stanoveného hlavního výzkumného cíle a dílčích výzkumných cílů, byly stanoveny následující výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je souvislost mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti z pohledu vysokoškolských studentů oboru sociální pedagogiky?

Dílčí výzkumné otázky:

1. Jaké jsou postoje studentů vztahující se k životnímu prostředí?
2. Jaké je jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí?
3. Jaké jsou postoje studentů k ohrožení sociální stability společnosti?
4. Jaké jsou postoje studentů k trvale udržitelnému rozvoji?
5. Jaká je souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímáním sociální stability společnosti?

5.3 Výzkumný soubor

Základní výzkumný soubor tvoří vysokoškolští studenti oboru sociální pedagogika. Jde tedy o studenty vysokých škol, kde se vyučuje program sociální pedagogika samostatně či ve specializaci. Soubor se dále dělí na bakalářské nebo navazující magisterské studium a prezenční a kombinovanou formu studia. Ze statistik vyplývá, že se v České republice ve školním roce 2019/2020 vzdělávalo celkem 288 915 studentů na všech veřejných a soukromých vysokých školách. (Český statistický úřad, 2020)

Tabulka č. 1 Základní výzkumný soubor

Typ studijního programu	Prezenční studium			Distanční a kombinované studium		
	Bakalářské	Magisterské	Navazující magisterské	Bakalářské	Magisterské	Navazující magisterské
Počet studentů	134 534	29 227	49 085	36 456	1 655	20 311
Celkem	212 846			58 422		

zdroj:(MŠMT, 2019)

Vzhledem k tomu, že se studijní program sociální pedagogika studuje pouze na limitovaném počtu vysokých škol v České republice, z toho v některých případech ve specializaci, je výzkumný vzorek vybírán záměrně. Pomocí byla webová stránka www.vysokeskoly.cz, která eviduje všechny vysoké školy v České republice. Z těchto stránek jsme byli schopni se dostat na stránky přímo určených fakult, kde jsme se s nimi mohli seznámit detailněji.

Ze záměrně vybraných vysokých škol byli osloveni všichni vysokoškolští studenti bakalářského a magisterského programu sociální pedagogika v prezenční a kombinované či distanční formě. V následující tabulce jsou uvedeny počty škol a konkrétní fakulty, kde byl výzkum realizován. V rámci fakult nejsou jasné počty studentů, proto jsou uvedeny počty předpokládaných přijatých studentů ve formě a typu studijního programu.

Tabulka č. 2 Výběrový výzkumný soubor

Vysoké školy	Fakulty	Forma studia	Typ studijního programu	Předpokládaný počet přijímaných studentů
Jihočeská univerzita	Pedagogická	Kombinovaná	Bc.	-
Karlova univerzita	Husitská teologická	Prezenční	Bc.	-
	Filozofická	Prezenční, Kombinovaná	nMgr.	30 30
Masarykova univerzita	Filozofická	Prezenční	Bc., nMgr.	122 21
	Pedagogická	Prezenční	Bc., nMgr.	119 50
		Kombinovaná	nMgr.	50
Ostravská univerzita	Pedagogická	Prezenční	Bc.,	30
			nMgr.	20

		Kombinovaná	Bc.	30
			nMgr.	20
Univerzita Hradec Králové	Pedagogická	Prezenční, Kombinovaná	nMgr.	20
				20
		Prezenční, Kombinovaná	Bc.	20
				20
Univerzita Jana Evangelisty Purkyně	Pedagogická	Prezenční, Kombinovaná	Bc.	30
				40
		Prezenční, Kombinovaná	nMgr.	30
				40
Univerzita Palackého	Pedagogická	Prezenční, Kombinovaná	Bc.	30
				30
		Prezenční, Kombinovaná	nMgr.	30
				30
	Cyrilometodějská	Studijní program Sociální pedagogika je realizován ve spolupráci s Pedagogickou fakultou ve všech formách.		
Univerzita Tomáše Bati	Fakulta humanitních studií ²	Prezenční, Kombinovaná	Bc.	75
				74
		Prezenční, Kombinovaná	nMgr.	33
				67

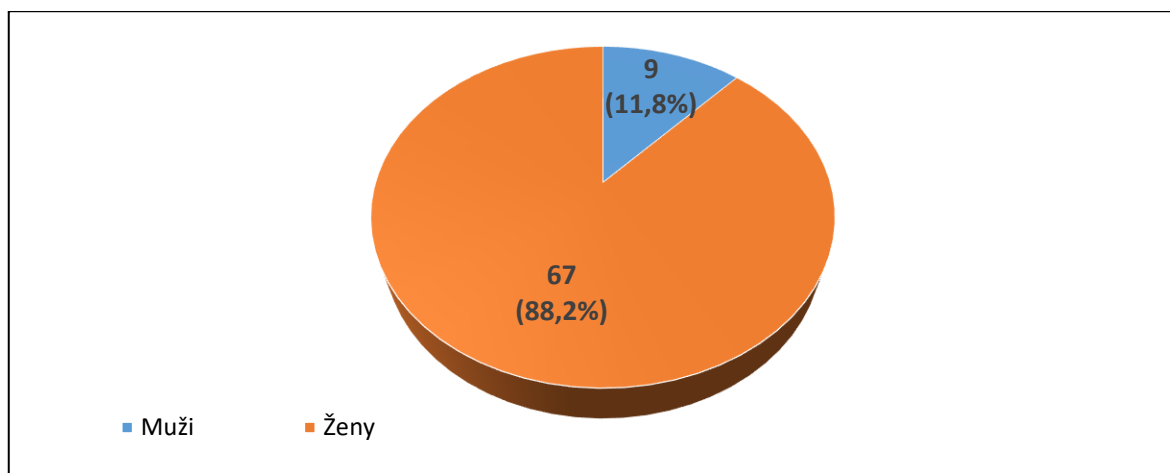
Jednotlivé fakulty byly kontaktovány přes emailové adresy, které byly uvedeny na stránkách jednotlivých škol. Bohužel se k výzkumu vyjádřilo pouze minimum z nich se souhlasem a zbytek na email neodpověděl. Z jedné jsme dokonce dostali odmítnutí k prostředkování dotazníku mezi studenty. Fakulty, které souhlasili s výzkumem nám bud'

² Počet přijímaných studentů v minulém akademickém roce.

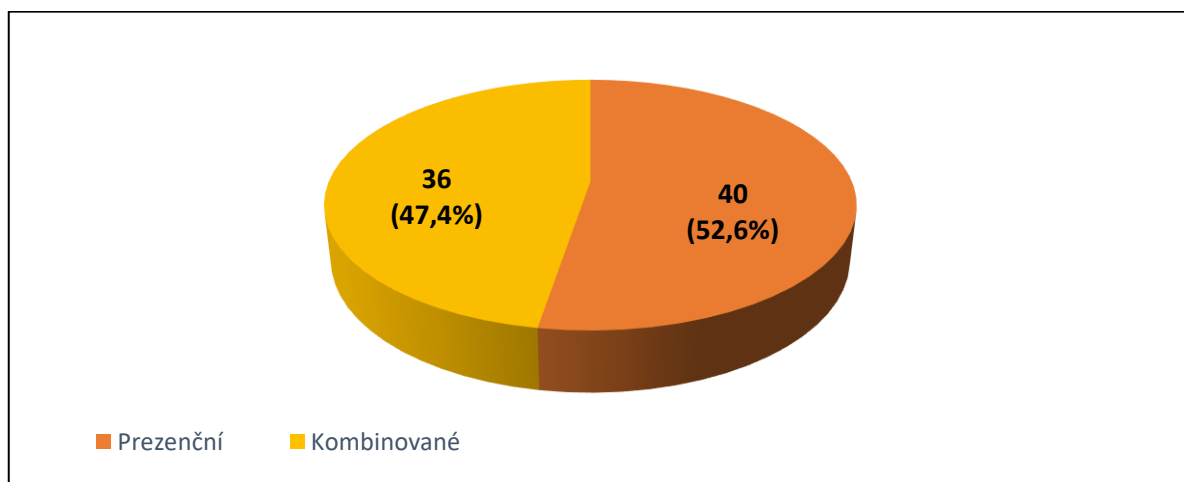
poskytli školní společné emailové adresy studentů anebo byl kontaktován přímo garant oboru, který dotazník mezi studenty rozeslal. Jelikož nebyla návratnost vysoká, využili jsme formu internetu, konkrétně facebookových stránek jednotlivých skupin studentů, kteří studují sociální pedagogiku. Bohužel ani zde se nám nedostalo velkého přijetí mezi členy. I když nám bylo členství poskytnuto a dotazník zveřejněn, návratnost byla malá. Pokusili jsme se kontaktovat také kolegy z oboru, kteří dotazník zprostředkovali do dalších skupin studentů sociální pedagogiky, které znali. Vznikla z toho řetězová reakce. I tak se nám z důvodu nedostatku respondentů nepodařilo naplnit kvóty kvantitativního výzkumu, což je 300 až 500 respondentů/dotazníků.

Do výzkumného šetření se zapojilo pouhých 76 studentů sociální pedagogiky. Genderové zastoupení respondentů znázorňuje graf č. 1. Z něho je patrné, že se šetření účastnilo 67 žen (88,2 %) a 9 mužů (11,8 %). Z tohoto grafu lze také vyčíst, že obor sociální pedagogika preferuje ke studiu více žen než mužů.

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

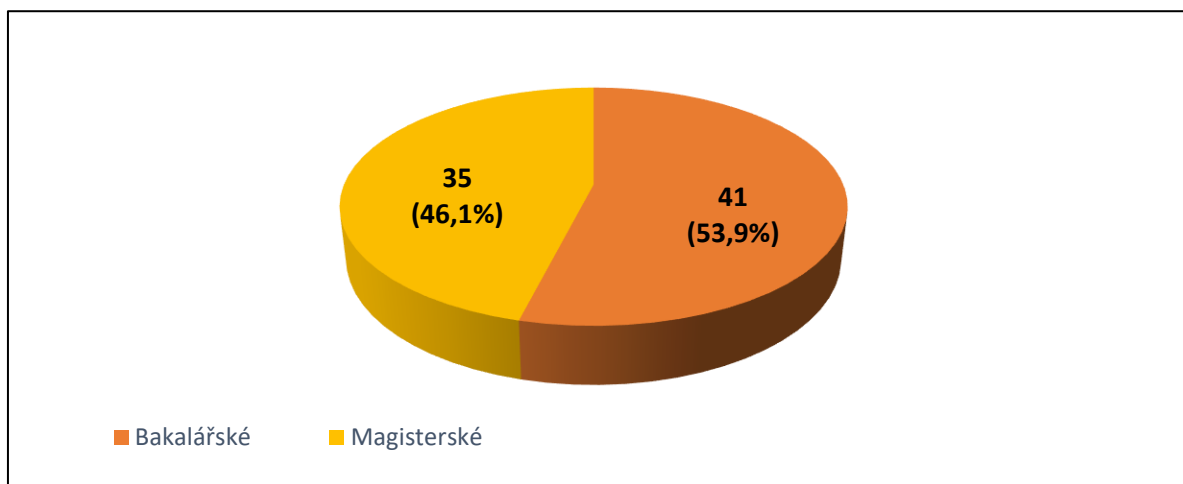

Graf č. 2 Typ studia

Dle formy studia nám, jak uvádí graf č. 2, se zapojilo z prezenční formy 40 (52,6 %) studentů a z kombinované formy 36 (47,4 %) studentů. Z bakalářského studia se zapojilo 41 (53,9 %) studentů a z magisterského studia 35 (46,1 %) studentů. Dle formy studia nám výsledky uvádí graf č. 3.

Graf č. 3 Forma studia studentů

Možným důvodem k malému počtu odpovědí na výzvu, se kterým jsem přišla je momentální situace v ČR, jež v zemi panuje a také to, že mnoho studentů závěrečných ročníků se snaží dopsat své závěrečné práce. Mají své starosti. Dalším důvodem je téma dotazníku a jeho délka, což možné respondenty odradilo. Posledním možným důvodem je nezájem o životní prostředí a sociální stabilitu společnosti. Myslíme si ale, že jako budoucí sociální pedagogové bychom se životním prostředím zabývat měli, jelikož jde o součást prostoru, ve kterém problematický jedinec žije a jehož ho, dohromady se sociálním prostředím, ovlivňuje. Důvodů je možné najít mnoho, každý máme nějaký. Ten správný je bohužel těžké najít.

5.4 Výzkumný nástroj

V rámci výzkumného šetření jsme použili standardizovaný dotazník. Způsob sběru dat byl vybrán z důvodu nejčastějšího využití této techniky a získání většího množství počtu respondentů. V rámci dotazníku je také jednodušší získat určité informace o respondentovi týkající se zkoumané problematiky, včetně postojů, vztahů a jednání. Dotazník je součástí přílohy výzkumné práce.

V úvodní části dotazníkového šetření se zaměřujeme sociodemografické údaje – pohlaví, formu studia a typ studia. Dotazník je zcela anonymní. Dotazník je dělen do dvou bloků, abychom dokázali snadno zachytit proměnné, se kterými v rámci výzkumu pracujeme – postoj studentů k životnímu prostředí a jejich vnímání sociální stability společnosti.

V začátku prvního bloku dotazníku se zaměřujeme na zjištění postojů respondentů k životnímu prostředí. K tomu slouží revidovaná NEP škála (Rudolf, 2018), která obsahuje 10 tvrzení (otázky 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 a 10), rozšiřující škála proenvironmentálních postojů, která obsahuje 6 tvrzení (otázky 11, 12, 13, 14, 15 a 16). (Rudolf, 2018) Při zaměření na jednání studentů je použita škála zvažovaného proenvironmentálního jednání, obsahující 4 tvrzení (otázky 17, 18, 19 a 20), která měří ochotu respondentů k různým činnostem, jež jsou chápány jako pozitivní ve vztahu k životnímu prostředí. Byla převzata z práce Cordana, Schereta a Welcomera (2003), jak uvádí Činčera a Štěpánek (2007, s. 7). Použitá je Likertova pětibodová hodnotící stupnice míry souhlasu. Ke každému stupni jmenované škály bylo přiřazeno bodové hodnocení: 1 – naprosto nesouhlasím, 2 – spíše nesouhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše souhlasím, 5 – naprosto souhlasím.

V další části prvního bloku se zaměřujeme na jednání respondentů k životnímu prostředí. K tomu nám slouží rozšiřující škála proenvironmentálního jednání (Činčera, 2013), jejímž záměrem je získat vyjádření o skutečném jednání respondentů za posledních šest měsíců (otázky 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29 a 30). Zachycuje zájem respondenta o přírodu, získávání informací, míra ochoty finančně přispívat, jeho občanskou angažovanost, spotřebitelské chování a snahu o snižování své ekologické stopy. Použita je Likertova čtyřbodová hodnotící stupnice, která má na výběr: 1 – vícekrát, 2 – jednou, 3 – vůbec, 4 – nevím.

V druhém bloku výzkumného šetření zjišťujeme postoj studentů k sociální stabilitě, rizikům spojeným s problematikou sociálního prostředí a s nimi spojenými sociálními dopady. Je tvořena dotazníkem vlastní konstrukce, která je tvořena otevřenými otázkami (31, 32, 33, 34, 35, 36 a 37). Součástí je také škála měření hodnot, které jsou základem udržitelného rozvoje (Shepherd et al., 2009, s. 250). Škála je dělena do 6 bloků – svoboda, rovnost, solidarita, tolerance, úcta k přírodě a sdílená odpovědnost. Každý z těchto bloků má vygenerovaný počet položek, hodnocených na sedmibodové Likertově škále míry souhlasu. Čím více se respondentovo hodnocení blíží číslu 1, tím silněji souhlasí s položkou vlevo. A naopak, čím více se hodnocení blíží číslu 7, tím silněji respondent souhlasí s položkou vpravo. Číslo 4 pak představuje neutralitu.

Níže jsou uvedené hodnoty udržitelného rozvoje a jejich definice, kterými se škála zabývá tabulka č. 3.

Tabulka č. 3 Hodnoty udržitelného rozvoje

Svoboda	Všichni lidé mají právo žít svůj život a vychovávat své děti důstojně, bez hladu a násilí, útlaku či nespravedlnosti. Demokratická a participativní správa založená na vůli lidí tato práva nejlépe zajišťuje.
Rovnost	Žádnému jednotlivci a žádnému národu nesmí být upírána příležitost těžit z rozvoje. Musí být zajištěna stejná práva a příležitosti žen a mužů.
Solidarita	Globální výzvy musí být řešeny spravedlivým rozdělením nákladů a zátěže v souladu se základními zásadami spravedlnosti a sociální spravedlnosti. Ti, kdo trpí nebo pro něž je nejméně prospěšný, si zaslouží pomoc od těch, kteří mají největší užitek.
Tolerance	Lidské bytosti se musí navzájem respektovat v celé své rozmanitosti víry, kultury a jazyka. Rozdíly mezi společnostmi a lidmi by se neměly potlačovat, spíše měly být ceněny jako drahocenný přínos lidstva. Měla by se aktivně podporovat kultura míru a dialogu mezi všemi civilizacemi.
Respekt k přírodě	Při správě všech živých druhů a přírodních zdrojů je třeba projevat obezřetnost v souladu se zásadami udržitelného rozvoje. Pouze tak může být nezměrné bohatství, které nám poskytuje příroda, zachováno a přeneseno na naše potomky. Současné neudržitelné vzorce výroby a spotřeby musí být změněny v zájmu našeho budoucího blahobytu a zájmu našich potomků.
Sdílená odpovědnost	Odpovědnost za řízení celosvětového hospodářského a sociálního rozvoje, jako i za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, musí být sdílena mezi národy světa a měla by být uplatňována mnohostranně. Jako nejuniverzálnější a nejrepresentativnější organizace na světě musí hrát ústřední roli OSN.

zdroj:(Shepherd et al., 2009, s. 248)

6 ANALÝZA DAT

V předchozí kapitole jsme si definovali metodu sběru dat a charakterizovali dotazník, využitý při výzkumu včetně jeho skladby a způsobu evidování vyjádření respondentů k jednotlivým otázkám a tvrzením. Na tvrzení 1 až 20, byly požadovány odpovědi v pětistupňovém rozsahu od naprosto nesouhlasím až po naprosto souhlasím. U otázek 21 až 30 byli nabídnuty odpovědi čtyři odpovědi týkající se proenvironmentálního jednání. U otázek 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37 svoji odpověď zaznamenávali písemně, a které zjišťovali postoje respondentů k sociální stabilitě, rizikům spojeným s problematikou sociálního prostředí a s nimi spojenými sociálními dopady. Odpovědi na tvrzení, jež jsou součástí škála měření hodnot, které jsou základem udržitelného rozvoje, jsou rozděleny do šesti hodnot a nabízejí odpověď na sedmibodové škále, kdy číslo 1 reprezentuje silnější souhlas s položkou vlevo a číslo 7 reprezentuje silnější souhlas s položkou vpravo, číslo 4 představuje neutralitu.

Při vyhodnocování výsledků jsme se zaměřili na environmentální postoje a jednání studentů sociální pedagogiky a jejich vnímání sociální stability společnosti.

6.1 Enviromentální postoje a jednání studentů

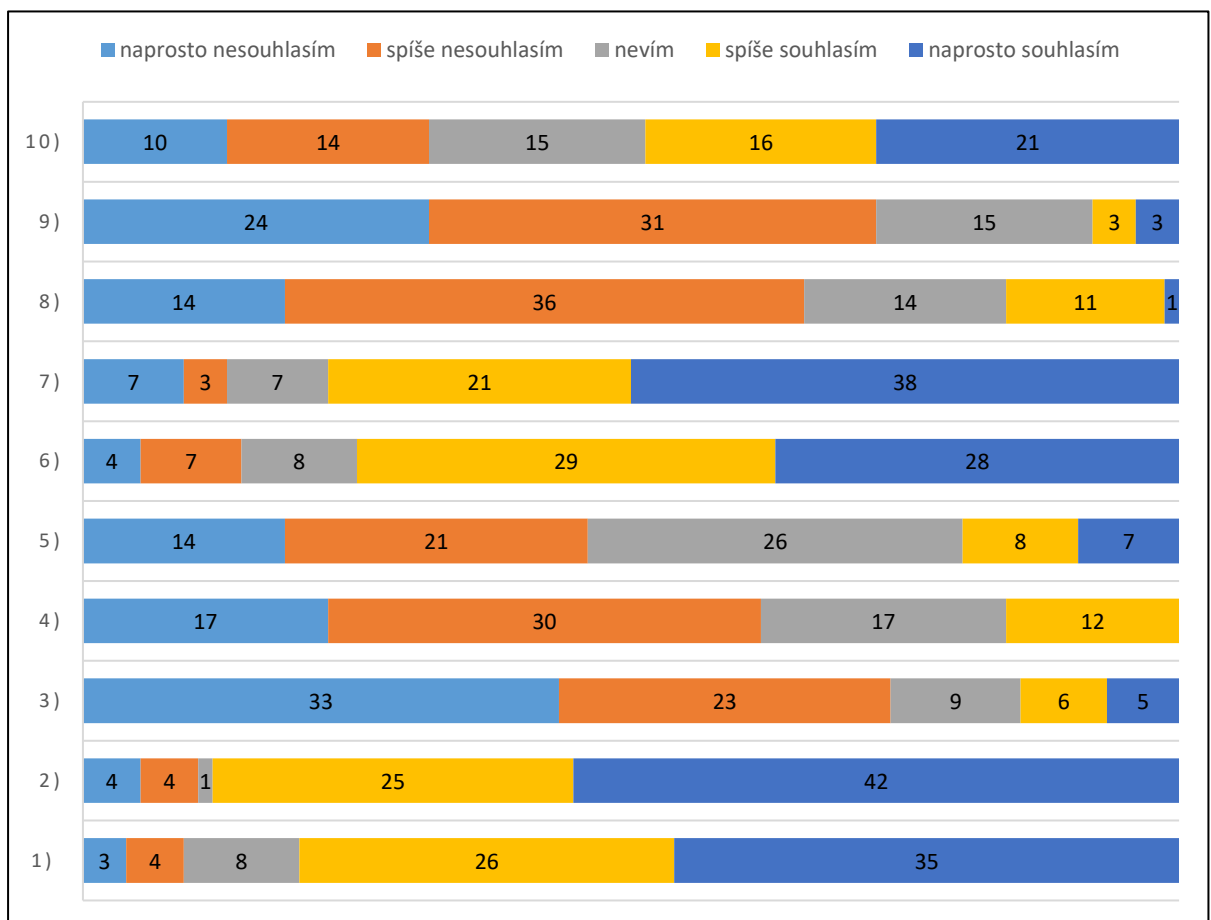
Environmentální postoje a jednání byli zkoumány pomocí předem stanovených výzkumných cílů v podkapitole 5.2. a následně výzkumných otázek v podkapitole 5.2. Konkrétně jde o vedlejší výzkumné otázky 1 *Jaké jsou postoje studentů vztahující se k životnímu prostředí* a vedlejší výzkumnou otázku 2 *Jaké je jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí*.

VO 1: Jaké jsou postoje studentů vztahující se k životnímu prostředí?

Nejprve se zaměříme na otázku postojů studentů k životnímu prostředí, které byly měřeny za pomoci nového ekologického paradigmatu. Jedná se o tvrzení č. 1 až 10. Získané výsledky jsme znázornili do grafu č. 4. Nyní si uvedeme nejvíce preferované míry souhlasu nebo nesouhlasu, které vyjádříme četností a procentuálním podílem. Do míry souhlasu jsme zahrnuli odpovědi „spíše souhlasím“ a „naprosto souhlasím“ a v míře nesouhlasu jsou obsaženy odpovědi „spíše nesouhlasím“ a „naprosto nesouhlasím“. S tvrzením „*Budeme-li pokračovat dál stejným směrem, brzy budeme čelit velké ekologické katastrofě*“ souhlasilo celkem 61 (80,3 %) studentů. „*Lidé těžce poškozuji životní*

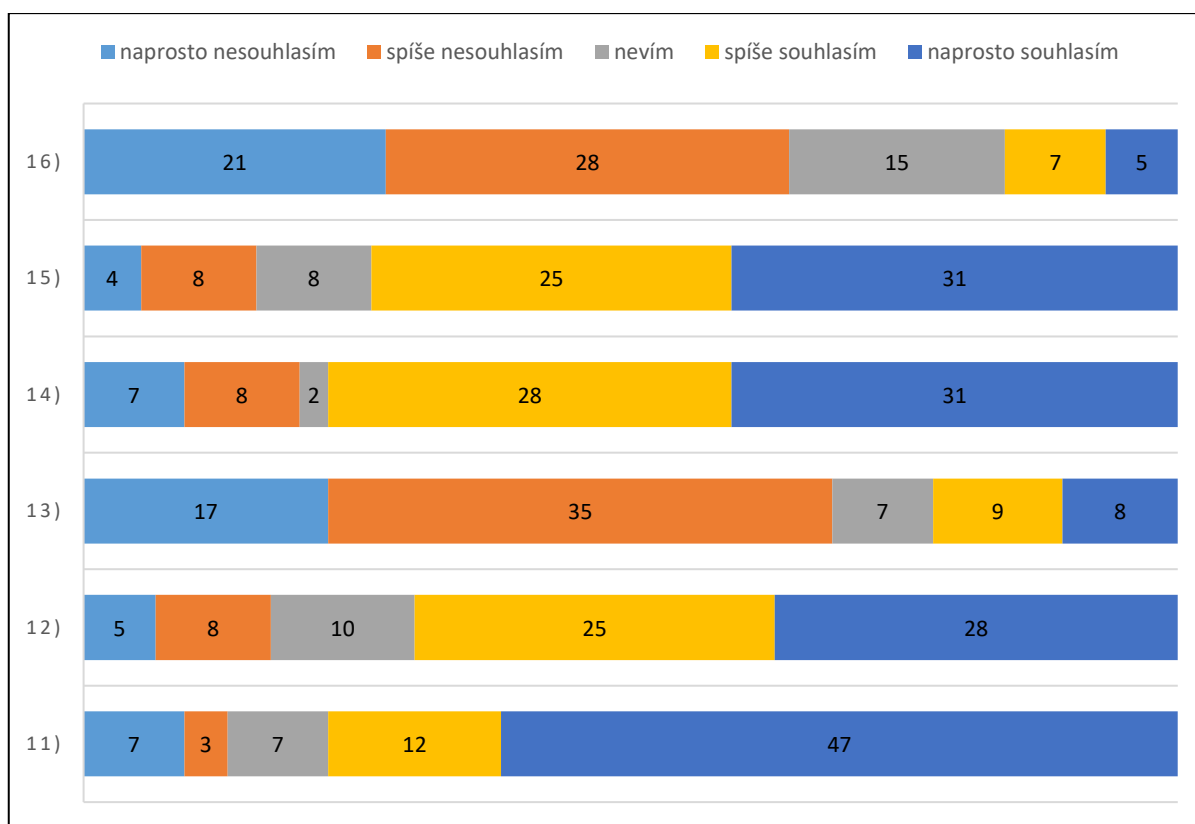
prostředí“ uvedlo odpověď „naprosto souhlasím“ 42 (55,3 %) studentů a druhou nejvyšší četnost evidujeme u odpovědi „spíše souhlasím“ 25 (32,9 %). „Lidé byli stvořeni, aby vládli zbytku přírody“ nesouhlasilo celkem 56 (73,7 %) studentů. „Lidé mají právo upravovat přírodní prostředí podle svých potřeb“ evidujeme nejvyšší míru četnosti u odpovědi „spíše nesouhlasím“ 30 (39,5 %) studentů. U tvrzení „Lidská vynalézavost zajistí, že nikdy neučiníme Zemi neobyvatelnou“ jsme zaznamenali nejvyšší četnost u odpovědi „nevím“ 26 (34,2 %) a následuje „spíše nesouhlasím“ 21 (27,6 %). S výrokem „Lidské zásahy do přírody vedou často ke katastrofálním dopadům“ souhlasilo celkem 57 (75 %) studentů. „Navzdory našim schopnostem jsme stále podřízeni přírodním zákonům“ souhlasilo celkem 59 (77,6 %) studentů. „Rovnováha v přírodě je dost silná na to, aby zvládla vliv moderní průmyslové společnosti“ uvedlo „spíše nesouhlasím“ 36 (47,4 %) studentů. U tvrzení „Tzv. ekologická krize, které čelíme, je často přehnaně zveličovaná“ registrujeme nejvíce nesouhlasných odpovědí, a to 55 (72,4 %) studentů. Se sdělením „Země je jako kosmická loď s velmi omezeným prostorem a zdroji“ souhlasilo celkem 37 (48,7 %) respondentů.

Graf č. 4 Míra souhlasu revidovaná NEP škála

Další odpovědi na výzkumnou otázku nám dává rozšiřující škála proenvironmentálních postojů. Jedná se o tvrzení č. 11 až č. 16 a ověřovali jsme míru souhlasu u zaznamenaných odpovědí. Výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 5. S výrokem „Zvířata a rostliny mají stejná práva existovat, jako lidé“ evidujeme nejvyšší míru četnosti odpovědí „naprosto souhlasím“ 47 (61, 8 %) studentů. „Mám rád/-a místo, ve kterém žiji“ souhlasilo celkem 53 (69, 7 %) studentů. U tvrzení „Problémy a příběhy lidí mimo moje vlastní bydliště jsou vzdálené a v podstatě mě nijak neovlivňují“ evidujeme nejvyšší četnost odpovědí „spíše nesouhlasím“ 35 (46, 1 %) a druhá nejvyšší četnost odpovědí je „naprosto nesouhlasím“ 17 (22, 4 %), „Současná generace má morální závazky vůči budoucím generacím“ souhlasilo celkem 59 (77, 6 %) studentů. „Přírodní zdroje by měly být využívány spíše pro uspokojování základních životních potřeb (jídlo, pití, střecha nad hlavou atd.) než pro život v přepychu“ souhlasilo celkem 56 (73, 7 %) a s tvrzením „Moje jednání nemá žádný vliv na změny v ekosystémech na jiných světadílech“ nesouhlasilo celkem 49 (64, 5 %) studentů.

Graf č. 5 Míra souhlasu rozšiřující škála proenvironmentálních postojů

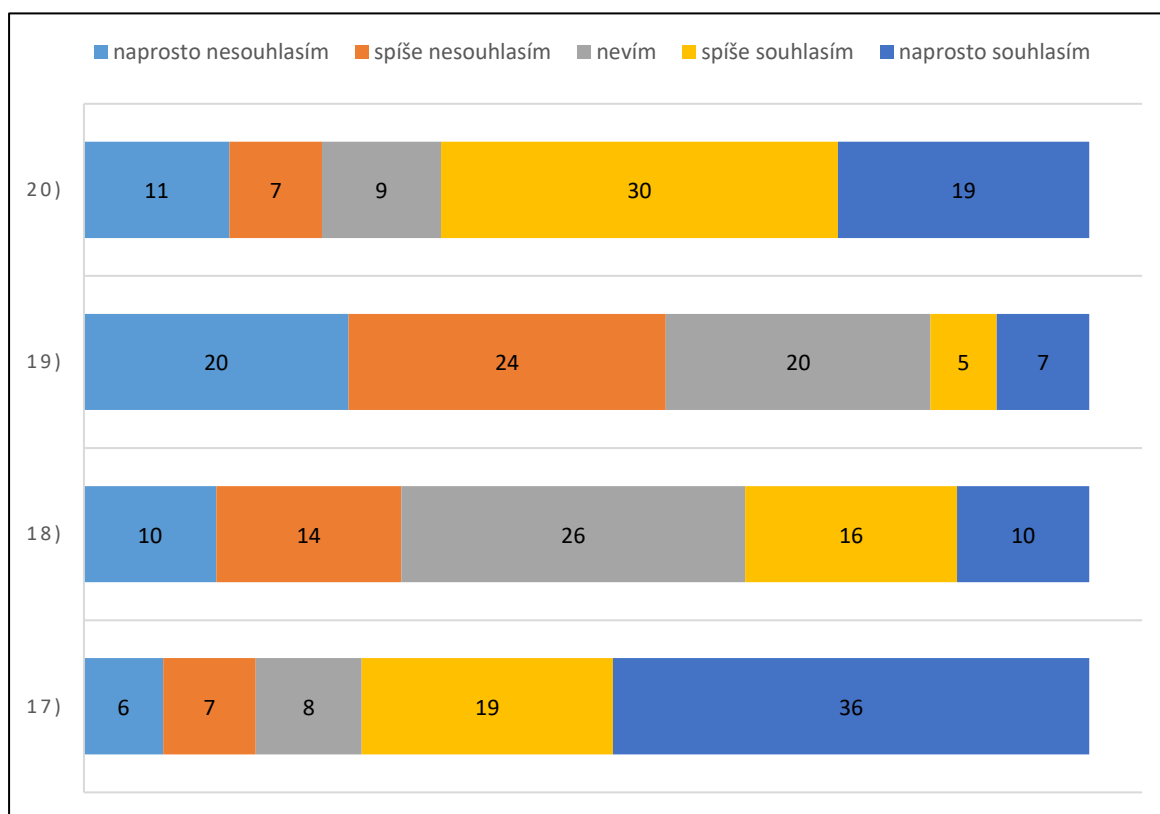

Shrneme-li data z obou škál, jež měří proenvironmentální postoje, můžeme konstatovat, že studenti sociální pedagogiky mají velmi kladné postoje k životnímu prostředí, jež je obklopují a v němž se vyskytují či žijí.

VO 2: Jaké je jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí?

Dalším předmětem našeho výzkumu bylo zjištění míry ochoty studentů k rozličným činnostem, jež jsou vnímány kladně v souvislosti s životním prostředím. Data k této problematice nám přináší výroky v otázkách č. 17 až č. 20, jež jsou uvedené v grafu č. 6 a jsou zpracována stejně jako v předešlé výzkumné otázce. U následujících tvrzení jsme zaznamenali následující míry souhlasu. „*Podepsal/-a bych petici na podporu zákonů na ochranu životního prostředí*“ evidujeme nejvíce odpovědi „naprosto souhlasím“ 36 (47, 4 %). „*Účastnil/-a bych se protestní akce proti firmě, která poškozujze životní prostředí*“ evidujeme nejvíce odpovědi „nevím“ 26 (34, 2 %), U tvrzení „*Plánuji zúčastnit se akce organizované environmentální organizací*“ nesouhlasilo celkem 44 (57, 9 %) studentů. U posledního výroku „*Rozšiřoval/-a bych informace vydané environmentální organizací mezi moji rodinu a přátele*“ evidujeme nejvíce odpovědi „spíše souhlasím“ 30 (39, 5 %) a druhou nejvyšší míru četnosti registrujeme u odpovědi „naprosto souhlasím“ 19 (25 %).

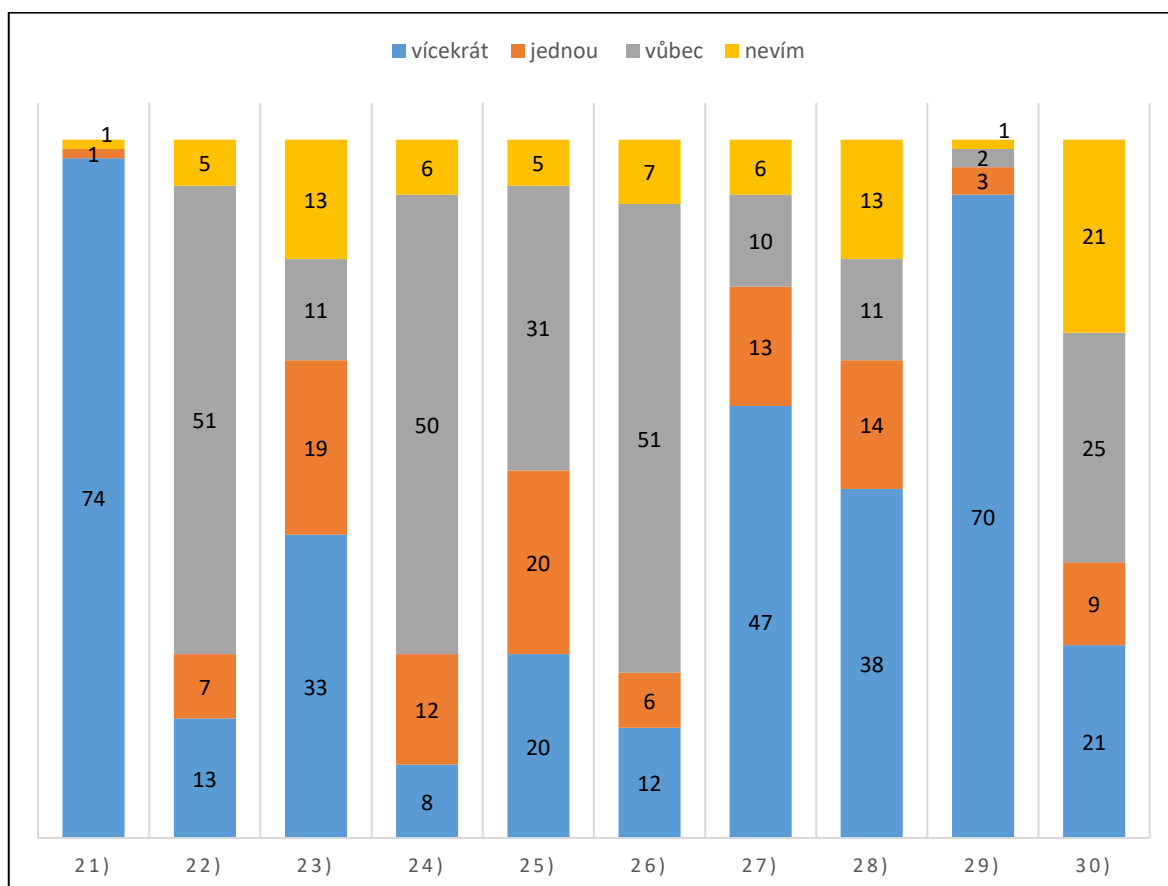
Graf č. 6 Míra souhlasu škála proenvironmentálního jednání

V rámci výzkumné otázky jsme se také zajímali o jednání respondentů v posledních šesti měsících, týkajících se činností, v nichž projevují svůj zájem o přírodu a získávání informací. Také se zajímáme o ochotu přispívat, angažovanost občanskou a jejich

ekologické chování. Výroky jsou obsaženy v otázkách č. 21 až č. 30. nejvíce preferované odpovědi jsou zaznamenány v grafu č. 7. Návštěvu přírody uskutečnilo vícekrát 74 (97, 4 %) studentů. Přírodu v cizí zemi nenavštívilo vůbec 51 (67, 1 %), kdy 13 (17, 1 %) studentů ji v posledních šesti měsících navštívilo vícekrát. Celkem 52 (68, 4 %) studentů přečetlo nějakou publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí. Finanční příspěvek na ochranu životního prostředí vůbec neuskutečnilo 50 (65, 8 %) studentů a alespoň jednou ji uskutečnilo 12 (15, 8 %) studentů. Finanční příspěvek na charitativní účely přiznalo celkem 40 (52, 6 %) a vůbec nepřispělo na charitativní účel 31 (40, 7 %) studentů. Podepsání petice požadující ochranu životního prostředí nebo jiné písemné vyjádření pro tento požadavek by vůbec nepodepsalo 51 (67, 1 %) studentů a vícekrát ji podepsalo 12 (15, 8 %) studentů. U otázek, věnující se nakupování jsme zjistili, že koupení výrobku s ekoznačkou vícekrát pořídilo 47 (61, 8 %) respondentů a koupení dražšího výrobku z důvodu šetrnosti k životnímu prostředí zakoupilo vícekrát 38 (50 %) studentů. K třídění domácího odpadu vícekrát se přiznalo 70 (92, 1 %) studentů. Využití práva na informace pro otázky související s životním prostředím se negativně vyjádřilo celkem 46 (60, 5 %) respondentů a vícekrát tuto možnost využilo 21 (27, 6 %) studentů.

Graf č. 7 Škála rozšiřujícího proenvironmentálního jednání

Na základě uvedených dat můžeme konstatovat, že studenti sociální pedagogiky mají kladné proenviromentální jednání, ovšem jistou pasivitu registrujeme u otázek č. 22, 24, 26 a 30, jež se týkají návštěvy přírody v jiné zemi, finančního příspěvku na ochranu životního prostředí, koupě výrobku s ekoznačkou a využití práva na informace pro otázky související s životním prostředím.

6.2 Vnímání sociální stability u studentů

Vnímání sociální stability u studentů byla zkoumána pomocí předem stanovených výzkumných cílů v podkapitole 5.2.a následně výzkumných otázek v podkapitole 5.2. Konkrétně jde o vedlejší výzkumné otázky 3 *Jaké jsou vztahy studentů k ohrožení sociální stability společnosti* a vedlejší výzkumnou otázku 4 *Jaké jsou postoje studentů k opatřením vůči sociálním dopadům*.

VO 3: Jaký je postoj studentů k sociální stabilitě společnosti?

Data k výzkumné otázce jsme získaly z otevřených otázek č. 32, 33, 34, 35 a 36, která byla následně zpracována a vyhodnocována za pomoci otevřeného kódování. Výsledkem jsou tzv. kódy, na jejichž základě nám vznikli kategorie, jež jsou uvedeny v tabulce č. 4.

Tabulka č. 4 Kategorie a kódy

Kategorie	Kódy
Co to je?	charakter, přístup, stálost, rovnováha, udržitelnost
Já nebo ty?	ohrožení, rizika, společnost, existence
Táhněme za jeden provaz	edukace, řešení, opatření, ochrana, společenské změny

Co to je?

První kategorie byla vytvořena na základě těchto kódů: charakter, přístup, stálost, rovnováha, udržitelnost.

Lidská civilizace je odjakživa postavena na skupině, společnosti lidí, kteří mezi sebou udržují harmonický stav na základě porozumění a rovného přístupu. Ovšem pro udržení

harmonie musel být postaven určitý řád, podle nějž by se lidé mohli řídit a který by jim zajistil rovný přístup, pocit bezpečí a jistoty. V tomto ohledu také respondenti vnímají sociální stabilitu jako určitou stálost, „*způsob jakým mám zajištěné základní potřeby*“, jak popisuje jedna z odpovědí. Podle jiné odpovědi jde o „*stálost ve společnosti a její ochranu před negativními jevy nebo dopady*“, jež je zajištěna ještě stále fungujícími institucemi či určitými sociálními službami, na které se dá v rámci nouze obrátit. Zmiňují také, že rovnováha v rámci sociálního systému je základem pro spokojený život společnosti. Tedy zajištěný rovný přístup ke všem, který zajišťuje „*stejně podmínky a možnosti pro všechny ve společnosti*“, jež se projevuje „*dobrými sociálními vazbami ve společnosti a společensko-ekonomicko-kulturní prosperitou země*“. Základem by podle studentů mělo být právě porozumění a pochopení mezi lidmi. Každý jedinec by podle nich měl mít stejná práva a výhody společenského života jako je bydlení, zaměstnání, přístup k základním potřebám. Podle těchto odpovědí by mělo fungování společnosti být zajištěno s ohledem na každého jedince. Podle jiných odpovědí je sociální stabilita harmonií mezi společností a přírodou. Charakterizuje to odpověď „*vyrovnanost a harmonie mezi lidmi a životním prostředím*“. Podle některých jde dokonce o harmonický stav mezi společností a přírodou, určitou harmonii, kdy respektujeme sami sebe a okolí, jež nás obklopují.

Ovšem skutečnost je jiná a rovnováha mezi lidmi, jak ji popisují studenti v odpovědích, v určitých státech světa ani neexistuje. Důvodem je z poloviny případů konkrétní situace v dané zemi, která způsobuje postupný rozpad společnosti, jak uvádějí někteří respondenti v odpovědích. Polovina studentů vnímá stav společnosti jako křehkou a nestabilní, hlavně z důvodu neustálých změn, které se dějí kolem. Jedna z odpovědí dokonce uvádí, že „*mnoho lidí nevidí, že by jejich chování mohlo ovlivňovat druhé (věci či osoby) a necítí tak důvod ke změně*“. To můžeme pokládat za jeden z hlavních důvodů. Mezi další důvody odpovědi uvádí využívání všeho bez nějakých omezení, čímž se prohlubují již existující sociální problémy, čímž může dojít k rychlému rozpadu. Dalším důvodem je, že každou chvíli dochází k nějakým změnám, na které se nedá připravit a společnost později čelí následkům. Podle jedné z odpovědí je „*silná a solidární cesta je jediná, kterou můžeme zvolit*“. Ovšem někteří respondenti uvádí, že vše záleží na jedinci samotném, zda přistoupí ke kroku změny svého chování.

Já nebo ty?

Kategorie byla vytvořena na základě uvedených kódů: ohrožení, rizika, společnost, existence.

Problémy jsou součástí každodenního života společnosti. Některé se vyřeší snadno a rychle, jiné se nás drží a nechtějí snadno odejít. Právě ty dlouhodobé problémy mají potřebu se neustále zhoršovat, jejichž výsledkem jsou nepředstavitelné následky, které nemají řešení. Mezi dlouhodobé problémy, které ovlivňují společnost následkem problematiky životního prostředí je podle studentů nedostatek vody a úrodné půdy, také zhoršování již existujících sociálních problémů jako je chudoba či nedostatek vzdělání. Jedním z problémů je podle nich také nárůst obyvatel ve městech, kam se podle nich budou uchylovat lidé z rizikových oblastí, které jsou náchylné na přírodní katastrofy nebo nemají možnost se již uživit. Jednou oblastí, která je velmi náchylná na rizikový vliv problematiky prostředí je lidské zdraví.

Podle jedné z odpovědí se můžou vyskytovat různé sci-fi scénáře „jako že si budeme muset platit za čerstvou vodu a vzduch. Bude ubývat potravin, které se dají pěstovat. Zvětší se výskyt přírodních katastrof. Změní se i zdraví populace, kdy se začnou objevovat dopady nekvalitního ovzduší, stravy, různé chemie a nedostatku místa na planetě“. Podle jiných odpovědí bude muset společnost hledat nové zdroje pro svou existenci. Také se zde poukazuje, že „pozdě se začnou řešit otázky, které se měli řešit teď“. Tím poukazují na skutečnost, že dochází k narušení celé biodiverzity, což má za následek znečištěné ovzduší, kontaminaci vody, tání ledovců a globální oteplování. Jedna z odpovědí poukazuje na provázanost, kdy „onemocní-li jedna část řetězce, má to vliv na celý řetězec“. Jedna ze zajímavých odpovědí je významná tím, že poukazuje na možnost tohoto tématu se stát jedním z velkých témat politických bojů. Na druhou stranu poukazuje, že „snad by to mohlo být i pojivo mezi lidmi vzhledem ke globálnímu charakteru těchto rizik“.

Problémem je také nedostatečná informovanost a nezájem lidí o problematiku životního prostředí. Nevnímají totiž, že by je něco ohrožovalo. Jak uvádí většina respondentů, problémy se dají řešit, záleží pouze na našich schopnostech přijmout odpovědnost za své jednání a společenskou odpovědnost, kterou máme vůči zbytku.

Táhněme za jeden provaz

Kategorie byla vytvořena na základě kódů: edukace, řešení, opatření, ochrana, společenské změny.

Jak je známo, problémy lze řešit, když se jim postavíme čelem, dokážeme přijít s řešením, které vyhovuje všem. Jedním z řešení, je podle studentů přijetí odpovědnosti za své chování a měla by nastat změna přístupu vůči přírodě. Jedna z odpovědí navrhuje jako řešení „*udržitelnost našich životních stylů v kontextu země a jejích zdrojů*“. Dále uvádějí, že by měl člověk zlepšit nakládání s odpadem, recyklovat, omezit spotřebu nevyčerpatelných zdrojů a pokusit se najít jejich výhodnější náhradu. Podle jiné odpovědi by mělo jít také o „*možnost rovného přístupu ke zdrojům*“. Nejvíce odpovědí poukazuje také na „*zajištění nějakého důstojného minima pro každého jedince ve společnosti a nějakým způsobem zajistit osekání takového toho "absurdního blahobytu"*“. Tedy zajištění rovnosti mezi bohatými a chudými jedinci. Poukazují to z toho důvodu, že společnost je rozdělena na dva tábory a propast, která se mezi nimi vytvořila, se neustále prohlubuje.

Jedním ze řešení je zapojení státu do problematiky. Podle některých „*by měl umožnit svým občanům stejný přístup ke vzdělání, kultuře a měl by pomáhat sociálně slabým jedincům*“. Celkově se respondenti shodují, že je potřeba „*řešit sociální problémy a vztahy lidí všech věkových kategorií*“ a „*více si všimnout problémů okolních lidí*“ a doporučují vzájemné porozumění a pochopení. Podle jiných odpovědí je také důležitá „*adaptace všech na různé změny a podmínky ve společnosti*“. Většina respondentů navrhuje změny v řešení sociálních problémů anebo doporučují úplnou změnu státního řízení. Je také podle nich důležité nastolit rovnou politiku pro občany v podobě vyhlášek, nařízení nebo přísnější postihy za jejich porušení. Ostatní respondenti se dále přiklání k ochraně prostředí, kdy navrhuje nastolit rovnováhu ve společnosti a také se chovat zodpovědně k prostředí, ve kterém žijeme a ke vzdělání od útlého věku a informovanosti občanů o problematice. Osvěta je základem řešení problému. Navrhují rozvoj prosociálního chování, diskuze na téma životního prostředí, což je potřeba pro větší informovanost společnosti. Mezi další možnosti řešení patří komunikace o problémech a snažit se dojít k přijatelnému řešení, jež by vyhovovalo všem.

Z uvedených výpovědí můžeme soudit, že postoj k ohrožení sociální stability není studentům nijak lhostejný a uvědomují si, jaké rizika mohou nastat, pokud se otázka životního prostředí nebude řešit včas. Co je podle studentů hlavním problémem je nevědomost ohledně rizik, které mohou společnost ohrozit a také nedostačující

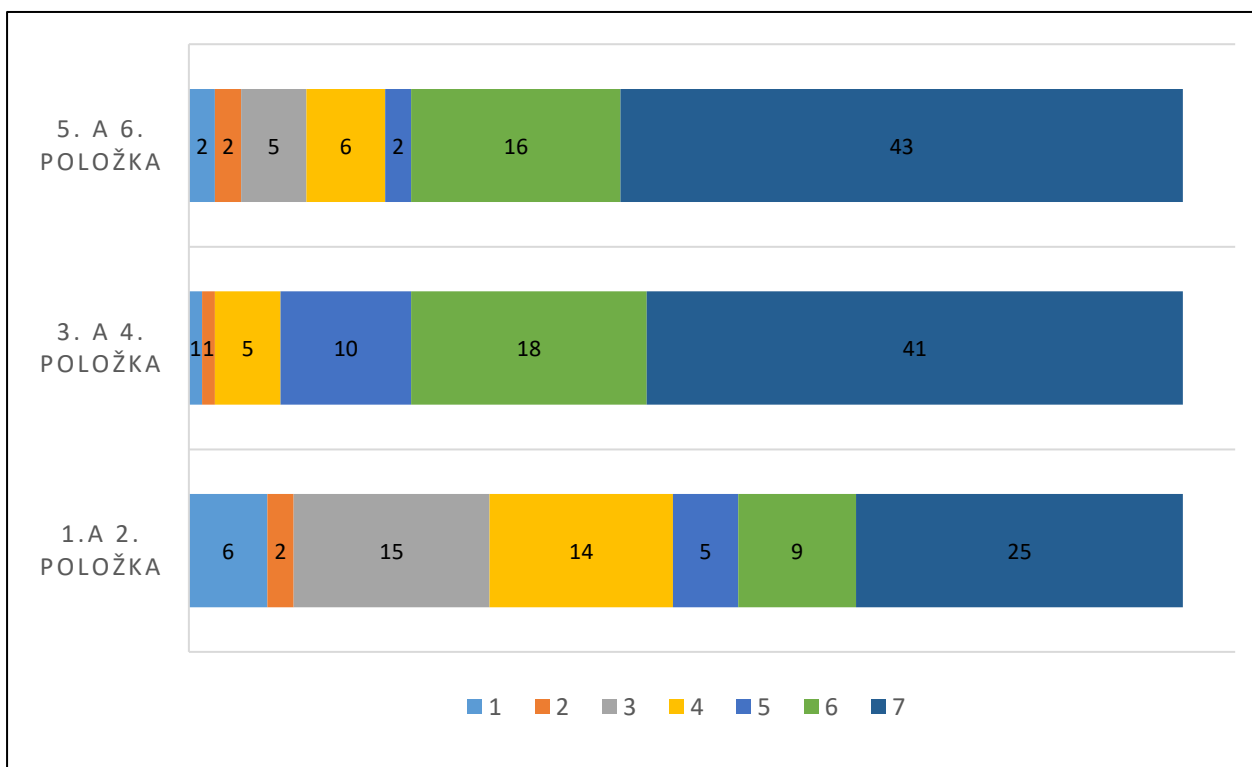
informovanost veřejnosti, s čímž také souvisí nedostačující opatření, která by mohli ohrožení sociální stability zabránit.

VO 4: Jaké jsou postoje studentů k trvale udržitelnému rozvoji?

Výzkumnou otázku zkoumáme z pohledu udržitelných hodnot, jež se dělí do šesti bloků – svoboda, rovnost, solidarita, tolerance, úcta k přírodě a sdílená odpovědnost. Každý z těchto bloků má vygenerovaný počet položek, hodnocených na sedmibodové škále míry souhlasu. Míra souhlasu s položkou vlevo obsahuje body 1, 2, 3 a míra souhlasu vpravo obsahuje body 5, 6, 7. Bod 4 je neutrální, nepřiklání se ani k jedné straně.

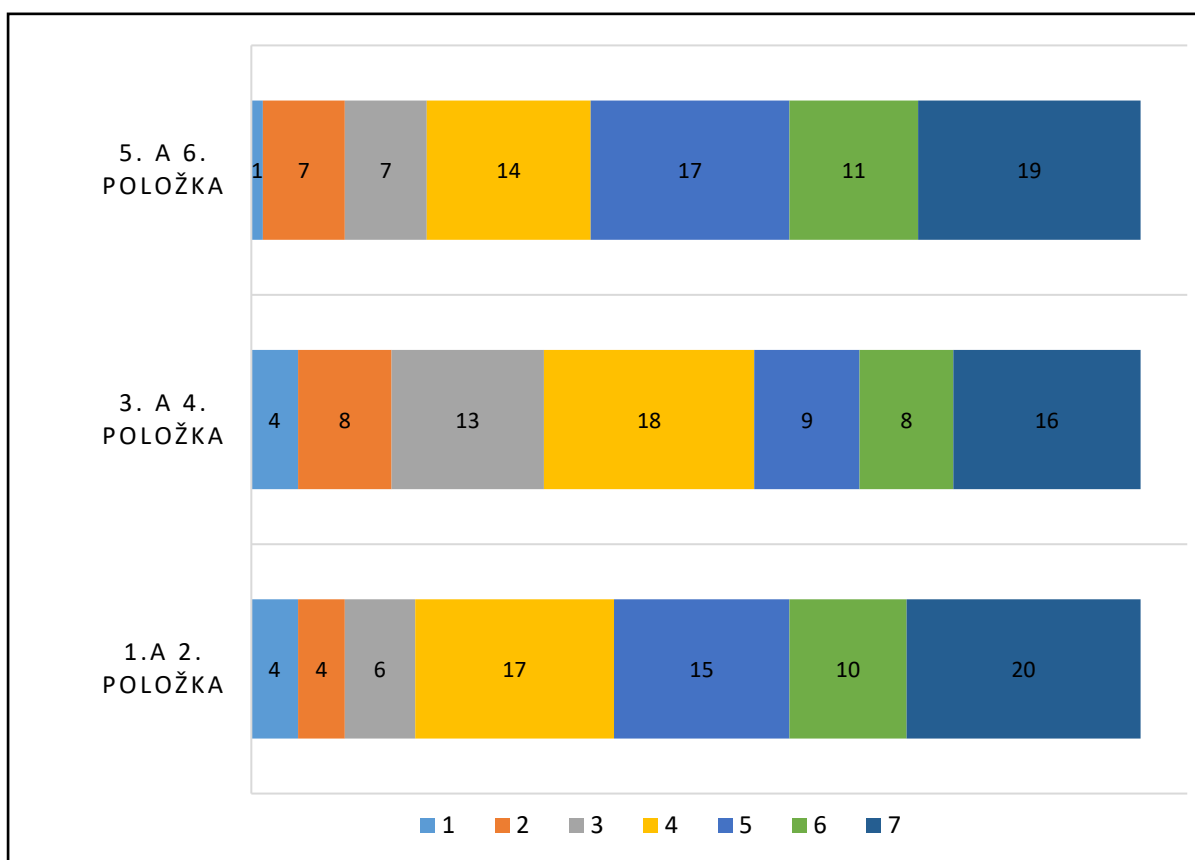
První blok se skládá ze šesti položek rozdělených do tří proti sobě stojících tvrzení, týkající se hodnoty Svobody. U tvrzení „Všichni rodiče mají právo očekávat, že oni i jejich děti budou vychováni bez hladu“ detekujeme nejvyšší míru souhlasu 25 (32, 9 %). Podobné je to u tvrzení „Všichni lidé mají absolutní právo žít svůj život bez strachu z jakéhokoli násilí“, k němuž se přiklání 41 (53, 9 %) studentů a u posledních dvou tvrzení se 43 (56, 6 %) přiklání ke tvrzení „Nejvyšší úroveň spravedlnosti by měla být kdykoli k dispozici všem lidem“.

Graf č. 8 Svoboda

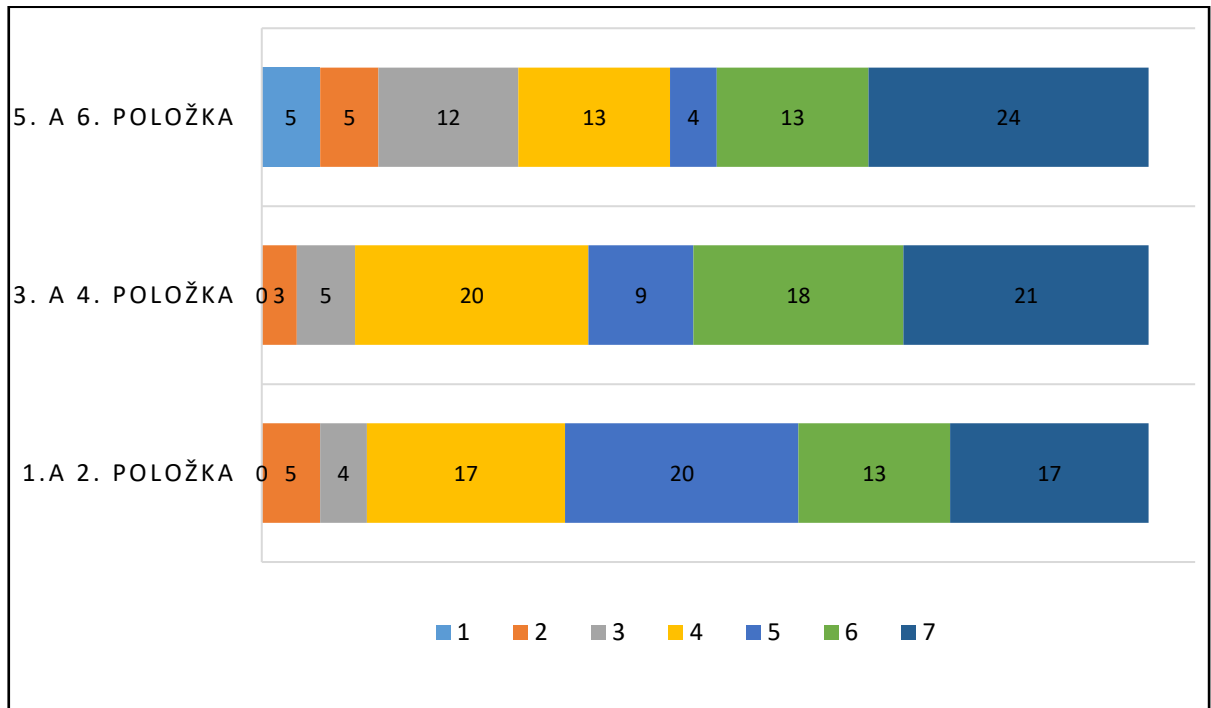
Druhý blok Rovnost je složen stejně jako první blok. Z prvních dvou tvrzení se celkem 45 (26, 3 %) studentů přiklání ke tvrzení „*Lidé musí mít stejný přístup k výhodám plynoucím z rozvoje bez ohledu na to, zda k tomuto rozvoji přispěli nebo ne*“ a druhou nejvyšší četnost generujeme u neutrality 17 (22, 4 %). U druhé otázky zvolilo 18 (23, 7 %) studentů neutralitu, tedy nepřiklání se ani k jednomu z uvedených výroku. U třetí otázky se celkem 47 (60, 5 %) studentů se přiklání ke tvrzení vpravo „*Výhody globální ekonomiky by měly být sdíleny rovnoměrně mezi všemi národy*“.

Graf č. 9 Rovnost

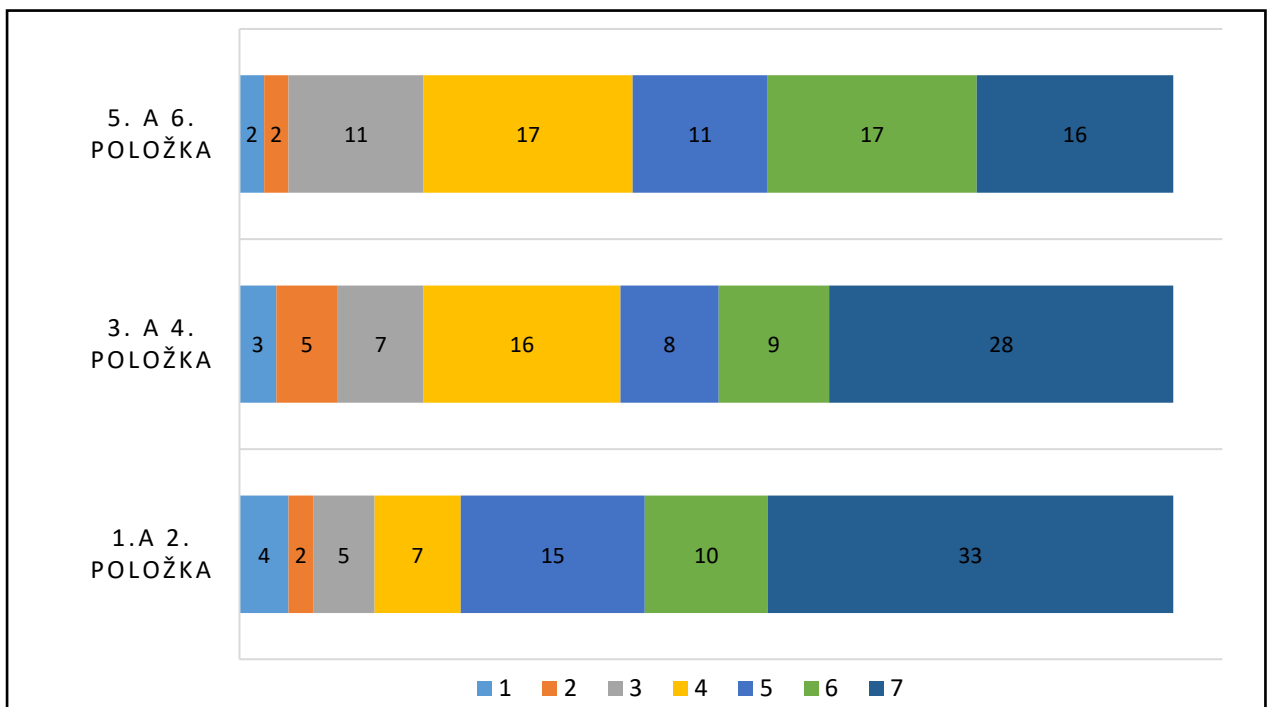
Třetí blok Solidarita je složen taktéž ze šesti vygenerovaných položek rozdělených do tří proti sobě stojících tvrzení. U první otázky detekujeme nejvyšší míru souhlasu pro výrok vpravo „*Ti, kteří těží nejvíce, musí pomoci zajistit ty, kteří těží nejméně*“ 50 (65, 8 %) respondentů. U druhé otázky souhlasí nejvíce studentů s výrokem „*Těm, kteří nesou zásadní břemeno v důsledku globálních změn, by měla být poskytnuta pomoc těm, kteří jsou méně zatěžováni*“ 48 (63, 2 %) a 20 (26, 3 %) studentů se nepřiklání k žádnému z uvedených výroků. U posledního tvrzení se celkem nejvíce respondentů přiklání ke tvrzení vpravo „*Ti, kteří trpí nejvíce, si zaslouží pomoc od těch, kteří trpí nejméně*“ 41 (53, 9 %).

Graf č. 10 Solidarita

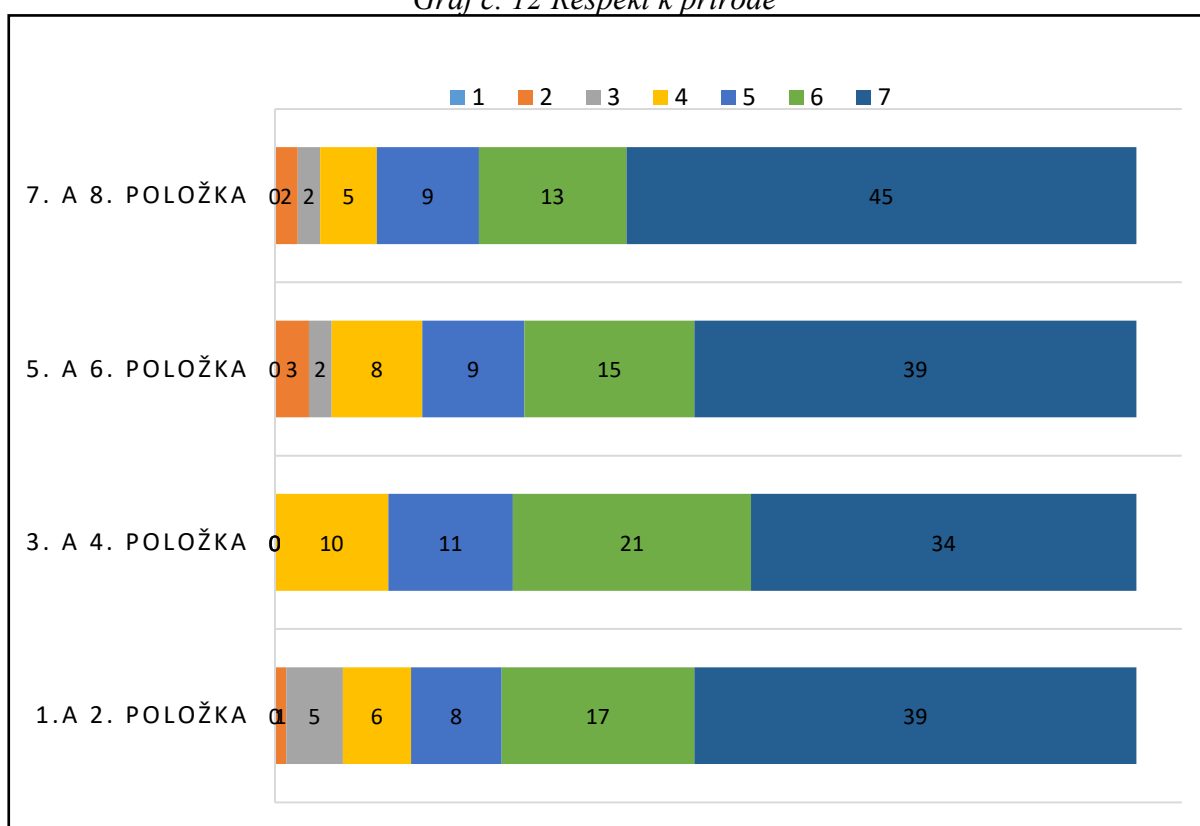
Čtvrtý blok se skládá ze tří tvrzení pro Toleranci. Ke tvrzení „Všichni lidé musí respektovat rozmanitost víry u všech lidí“ se přiklání 33 (43, 4 %) studentů. K „Mír ve společnostech vždy začíná otevřeností vůči způsobu života ostatních“ souhlasí celkem 45 (49, 2 %) studentů a s tvrzením „Lidé nesmí potlačovat žádné rozdíly mezi společnostmi“ se ztotožňuje 44 (57, 9 %) respondentů.

Graf č. 11 Tolerance

Pátý blok tvoří čtyři tvrzení pro hodnotu respektu k přírodě. Nejvíce studentů se přiklání ke tvrzení „V našem úsilí o rozvoj je třeba přijmout veškerá preventivní opatření k ochraně přírodních zdrojů“ 39 (51, 3 %). S tvrzením „Současné vzorce výroby musí být podstatně změněny, aby byly chráněny životní podmínky přírodního prostředí“ souhlasí celkem 66 (86, 8 %) respondentů. Ke tvrzení „Lidé musí udělat zásadní změny ve své současné spotřebě z úcty k přírodě“ se přiklání 39 (51, 3 %) respondentů a u poslední dvojice se studenti přiklání „Je povinností společnosti energicky chránit přírodní prostředí ve prospěch budoucích generací“ 45 (59, 2 %).

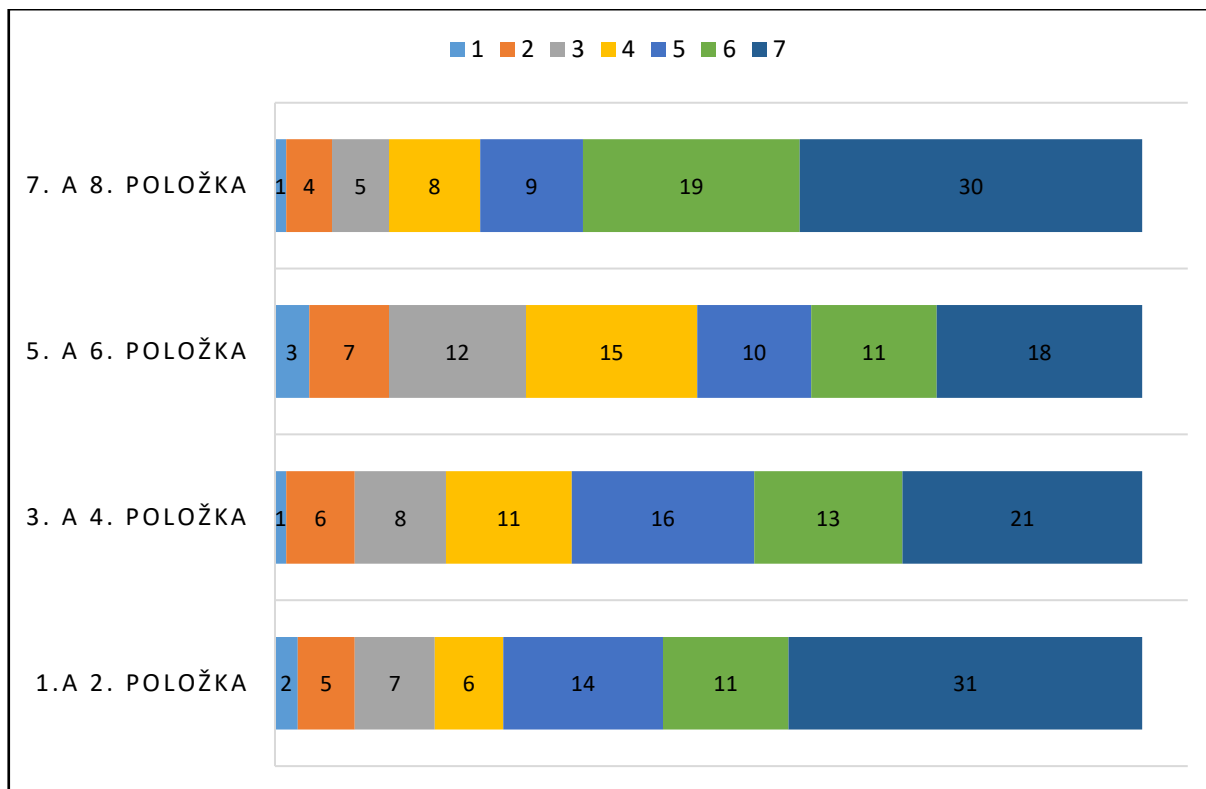
Graf č. 12 Respekt k přírodě

Poslední blok je věnován sdílené odpovědnosti, jež je tvořena čtyřmi tvrzeními. U první dvojice se ke tvrzení vpravo „Všichni jsme zodpovědní za zajištění toho, aby byla zachována práva všech lidí na svobodu“ souhlasí 31 (40, 8 %) studentů. U druhé dvojice detekujeme nejvíce souhlasu u tvrzení „Civilizované národy musí přijmout odpovědnost za zlepšení dobrých životních podmínek méně šťastných jednotlivců po celém světě“ 50 (65, 8 %). Ve třetí dvojici respondenti celkem nejvíce souhlasí s tvrzením „Všichni sdílíme odpovědnost, když členové naší globální společnosti netolerují kulturní rozdíly“ 39 (51, 3 %). U poslední dvojice tvrzení souhlasí s tvrzením vpravo „Je morální povinností

civilizovaných národů spolupracovat na řešení globální nespravedlnosti“ 30 (39, 5 %) studentů.

Graf č. 13 Sdílená odpovědnost

Na základě získaných dat, můžeme konstatovat, že hodnoty udržitelného rozvoje mají mezi studenty pozitivní ohlas. Ovšem jak někteří zmiňují v předešlých otázkách, jejich dodržení závisí na člověku samém.

6.3 Souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímáním sociální stability společnosti

V této podkapitole se podíváme na souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímání sociální stability, jež jsme si definovali ve výzkumné otázce 5.

Získané odpovědi nám ukazují, že studenti sociální pedagogiky mají velmi pozitivní proenvironmentální postoje k životnímu prostředí a jsou si vědomi změn, které v něm v posledních letech probíhají z důvodu lidské činnosti. Také jejich proenvironmentální jednání je velmi kladné, bohužel nejsou studenti velmi ochotni přispět finančně na ochranu prostředí, staví se pasivně ke koupi výrobku s ekoznačkou a nestaví se moc pozitivně k informacím o životním prostředí, na které mají právo. Na tomto základě lze říci, že si

sice jsou vědomi důležité role prostředí, na druhou stranu již nejsou moc ochotni se finančně podílet na ochraně životního prostředí či získávat informace o této problematice.

Ve zkoumání vnímání sociální stability jsme také našli respondenty, kteří netuší, jaký vztah má problematika životního prostředí na sociální dopady. Sice se zde vyskytují data, kdy jsou si respondenti plně vědomi jejího ohrožení a chápou její důležitost pro společnost, ovšem nejsou velmi ochotni nad tím uvažovat. Ovšem od těchto jedinců jsme získali příkladná data o nevědomosti a problému populace se zajímat o otázky životního prostředí. Právě problém neznalosti sociálních rizik a nedostatečná informovanost veřejnosti je velkým problémem, se kterým se otázka životního prostředí potýká.

Na základě získaných odpovědí, z nichž vzešla zkoumaná data, lze konstatovat, že si lidé uvědomují souvislost mezi životním prostředím a sociální stabilitou. Lze také konstatovat, spojitost mezi problematikou životního prostředí a sociálními dopady, což nám potvrzuje také kapitola 3, kde se na sociální dopady díváme z hlediska globalizace. Bohužel naší stanovenou hypotézu *Mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímáním sociální stability společnosti existuje souvislost*, v rámci získaných dat nelze přijmout ani vyvrátit. Důvodem je rozdíl, jak tuto souvislost vnímáme my, kterých se tato otázka nepřímo týká a jiná část populace, která s touto otázkou bojuje.

7 INTERPRETACE DAT

V následující kapitole dojde k souhrnu odpovědí na jednotlivé dílčí výzkumné otázky a dojde k odpovědi na hlavní výzkumnou otázku: *Jaká je souvislost mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti z pohledu vysokoškolských studentů oboru sociální pedagogiky?*

K jeho splnění jsme si vytkli dílčí cíle, a to zjistit postoje studentů vztahující se k životnímu prostředí, jakož to i jejich proenvironmentální jednání vůči životnímu prostředí, dále zjistit vztah studentů k sociální stabilitě společnosti a jejich postoj k jejímu ohrožení. Posledním cílem bylo zjistit souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímání sociální stability společnosti. K jejich dosažení jsme si definovali dílčí výzkumné otázky, které hledali odpověď na to, jaké jsou postoje studentů vztahující se k životnímu prostředí, jaké je jednání studentů vztahující se k životnímu prostředí, jaký je vztah studentů k sociální stabilitě společnosti, jaké jsou postoje studentů k ohrožení sociální stability společnosti a jaká je souvislost mezi postojem studentů k životnímu prostředí a jejich vnímáním sociální stability společnosti.

Na základě získaných dat od zúčastněných respondentů, jichž bylo 76, z nichž bylo 67 žen a pouze 9 mužů, jsme v kapitole 6 získaná data podrobně analyzovali. Při jejich postupném vyhodnocování, na základě nám stanovených otázek, jsme zjišťovali, že studenti sociální pedagogiky mají velmi pozitivní postoje vůči životnímu prostředí, čemuž odpovídá i jejich proenvironmentální jednání. Ovšem u rozšiřující škály proenvironmentálního jednání jsme zaznamenali pasivitu u otázek, jež se týkaly finančních příspěvků na ochranu životního prostředí, podpisů petic požadující ochranu životního prostředí a využívání práva na informaci pro otázky související s životním prostředím. Otázky týkající se sociální stability a jejího ohrožení nám uvedly, že si studenti sociální pedagogiky uvědomují důležitost sociální stability a její ohrožení jim není lhostejný. Chápou, jaká rizika mohou vyplynout pro společnost z neustálých změn ekosystému a vytkly nedostačující informovanost o těchto rizicích a neschopnost lidí dát základ účinným opatřením, jež by zabránila katastrofálním škodám na společnosti.

Podle nich právě nevědomost, která pramení z neinformovanosti je důvodem neochoty lidí se zajímat o tuto problematiku a začít ji nějak řešit. Dalším důvodem je podle nich také to, že si lidé nechtějí připustit, že by je mohlo něco ohrozit. Také neschopnost národů se problematice postavit čelem je jedním z důvodů, proč je většina lidí vůči této problematice neutrální a spíš se zajímá o svůj život než o to, co může přinést budoucnost. Nejen

neinformovanost, ale také nezájem lidí hraje velkou roli v tom, že se o problematice nemluví v souvislosti se sociálními dopady.

Ovšem je potřeba si uvědomit, jak uvádí Palouš (2009, s. 32-33), že lidský život není uzavřený, ale je propojený, vázaný na svět a přírodu, ve které žijeme. To studenti v nejedné odpovědi potvrzují. Většina z nich proto uvádí, že bychom si měli uvědomit naši vlastní zodpovědnost vůči společnosti, přírodě a celé Zemi. To samé uvádí Moldan (1997, s. 20). Právě změna životního stylu, zacházení s přírodními zdroji a udržitelný rozvoj společnosti jsou hodnoty, které by mohli pomoci zachovat přírodní prostředí. Mezi další možnosti je obnova poškozené přírody či zlepšení její ochrany. Někteří studenti navrhuje také edukaci od nejmenšího věku o důležitosti životního prostředí, přece jen tak získávají a učí se své proenvironmentální myšlení a postoje. Odpovědnost nesouvisí pouze s ochranou životního prostředí, ale souvisí také s respektem k lidem s různými názory, příslušníků jiných ras a národů, jak uvádí Moldan (1997, s. 20). Právě respekt k tomu druhému a rovný přístup ke všem je základem sociální stability. Přece jen jde o harmonický stav mezi lidmi, společnostmi, a také mezi lidmi a přírodou. To je vlastně také základem hodnot udržitelného rozvoje, které vnímá většina respondentů jako pozitivní. Ovšem problém bude v jejich nastavení a dodržování v rámci společnosti. Jak uvádí sami studenti, vše záleží na konkrétním člověku a jeho schopnosti přijmout svou odpovědnost vůči ostatním i přírodě.

Proto bychom měli za důležitou hodnotu považovat zvelebování světa, aby vypadal v takovém stavu, v jakém jsme ho zdědili my, naše společnost a předali ho v takovém stavu i dalším generacím.

8 SHRNUÍ VÝZKUMU

V poslední kapitole diplomové práce se zaměříme na shrnutí výzkumu a jeho výsledků. A poté se podíváme na doporučení pro praxi, v níž si ukážeme sociální pedagogiku jako záchranný kruh.

Hlavním cílem naší diplomové práce, bylo zjistit souvislost mezi postojem k problematice životního prostředí a postojem k sociální stabilitě společnosti z pohledu vysokoškolských studentů oboru sociální pedagogiky.

Na základě získaných dat a jejich analýzou jsme došli k závěru, že neexistuje přímá souvislost mezi tím, jaké chováme proenvironmentální postoje a jak vůči životnímu prostředí jednáme a tím, jak vnímáme sociální stabilitu společnosti. Ovšem ani na základě výsledků nic oficiálně nepotvrzujeme. Myslíme si totiž, že určitá souvislost zde existuje, bohužel ji člověk nevidí anebo ji vidět nechce či nedokáže tuto souvislost pochopit a nezabývá se tím, jelikož si myslí, že se ho následky přímo netýkají. Právě nevědomost vlastního nebezpečí a ohrožení je, podle Golemana (2020, s. 19) důvodem ke stále rostoucím rizikům a jejich negativní dopad. Tím se neustále zvětšuje a vytváří propast mezi sebou a snahou rizikům předejít nebo je vyřešit. V tomto důsledku vidí také obtíž pohnout vlivnými jedinci, aby začali situaci řešit, jež je zřejmě největší krizí v našich dějinách. Místo toho mnoho lidí žije své každodenní životy, jako by se nic nedělo.

Je potřeba si ale uvědomit, že příroda je mocná čarodějka a dokáže se časem obnovit, pokud ji v tom nikdo nebrání. Na druhou stranu lidská civilizace je křehká a pokud nastane změna velkých rozměrů, rozpadne se a její obnova nemusí být úspěšná. Takových příkladů z historie mnoho a je možné, že moderní civilizaci to čeká také.

V rámci výzkumu nám vyplynuly na povrch také další problémy, se kterými se současná společnost potýká a některé z nich trvají dlouhodobě. Jedním z hlavních problémů novodobé společnosti je neschopnost jedinců si uvědomit následky svých činů. Říká se, že s velkou mocí, přichází velká zodpovědnost. V případě životního prostředí a zkázy, kterou na něm pácháme, si neuvědomuje odpovědnost, kterou máme vůči dalším živým organismům, kterým bereme domov. Neuvědomujeme si ani to, že bereme domov vlastnímu druhu – domorodcům, kteří ničnou půdu obývají a živí se zdroji, kterým jim poskytuje k přežití. Nevnímáme to, že když vezmeme půdu jednomu, musí hledat domov a obživu jinde. Musí migrovat. Dalším z problémů je nedostatek vzdělání, informovanosti o problémech životního prostředí a jejich sociálních rizicích. Nezávažnějším sociálním problémem, který nebere konce je chudoba, která se prohlubuje u sociálně

znevýhodněných skupin, které nemají přístup ke vzdělání, bydlení ani k základním životním potřebám. Právě lidé trpící chudobou mají velký vliv na životní prostředí, protože aby přežili, udělají proto cokoliv. Z těchto a mnoho dalších důvodů je sociální pedagogika jedním z nástrojů, který by se měl problematikou životního prostředí zabývat.

Je to tím, že má k této problematice blízko, hlavně z důvodu zaměření na sociální prostředí, které je odrazem životního prostoru jedince. Svým zaměřením má také velmi blízko k sociální ekologii, kterou jsme si charakterizovali hned v první kapitole, je jednou z oblastí, ze které se sociální pedagog může inspirovat. Důvodem je předmět sociální ekologie, který je zaměřen více na životní prostředí a souvislost mezi jeho problematikou a sociálními problémy. Dalším z oborů, ze kterého si lze vzít inspiraci je kulturní ekologie. Jejím cílem je totiž popsat a vysvětlit konkrétní adaptační prostředky a mechanismy a odhalit způsoby využívání přírodních zdrojů svého prostředí jednotlivými společnostmi. Adaptace je totiž jedním ze základů přežití.

Sociální pedagogika je obor stále se rozvíjející v teoretické i výzkumné oblasti. Její široký zájem je výhodou pro mnoho jejích studentů, jelikož jim umožňuje stále se vzdělávat a zkoumat v sociální i pedagogické oblasti. Jako její studenti, máme neomezené možnosti uplatnění. V dnešní době plné změn, pokroku a technologií, je sociální pedagogika obor, který má možnost a prostředky prokázat světu, že je důležitým oborem a záchranným kruhem pro sociální problémy a také problémy životního prostředí. Důvodem je její pochopení pro provázanost sociálního a životního prostředí a jejich vzájemný vliv na sebe.

8.1 Doporučení pro praxi

Jak jsme si v předchozí podkapitole ukázali, sociální pedagogika má spoustu prostoru, ve kterém se může realizovat. Jde o obor, který nabízí spoustu možností pro řešení sociálních problémů. Jelikož jsme se v rámci výzkumu zabývali problematikou životního prostředí a z něho vyplývající sociální rizika, zkusíme se podívat, jaké řešení sociální pedagogika může nabídnout.

Velké uplatnění může sociální pedagog nalézt ve vzdělání jako koordinátor environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty. Ovšem k takové pozici je potřeba si doplnit vzdělání. Odpovědi, co vše je potřeba splnit můžeme nalézt na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. V rámci této profese by svou činností mohl uskutečňovat a řídit programy zaměřující se na ekologii, ochranu životního prostředí a k trvale udržitelnému rozvoji. Vedle toho by se mohl zaměřit také na případné sociální

následky, jež nás mohou potkat z narušení ekosystému. Tím by dokázal nejen vzbudit zájem o ochranu životního prostředí u nejmenších, ale také u dospělých vyvolat zájem a diskuzi o možných příčinách svého jednání. Došlo by tak k větší informovanosti mezi větším množstvím populace.

Sociální pedagog by se měl také zaměřit na řešení dlouhodobých sociálních problémů jako je nedostupnost vzdělání, jež vede k chudobě a nezaměstnanosti. Právě osvětou a humanitární prací se může zlepšit život populace, jež chudobou nejvíce trpí, a které kvůli přežití ničí životní prostředí, příkladem je kácení lesů z důvodu získání úrodné půdy či dřeva na zatopení. Problémem v tomto řešení je, že zde nejsou moc velké prostředky jak od daného státu a nepochopení ze strany lidí, kteří místo pochopení spíše odsuzují. I v tomto ohledu je osvěta ze strany sociálního pedagoga o těchto sociálních problémech důležitou pomocí.

ZÁVĚR

Při zpracovávání diplomové práce jsme si uvědomili, že současná doba podrobuje svět těžkým zkouškám. Současný spotřební život lidí není ideálním ukazatelem ke kvalitní budoucnosti lidské civilizace a dochází k rychlému čerpání přírodního bohatství. Náš rychlý způsob života nás vede k tomu, že chceme všechno lepší a ideálně hned. Myslíme na budoucnost, ale nemyslíme, kdo v ní bude žít. Zapomínáme na skutečné hodnoty, které nám v životě chybí. Jsme uneseni z nové technologie, aniž bychom se zajímali o to, co všechno pro její vznik bylo obětováno.

Člověk je bytostí mnoha tváří. Vlastní masky, které mění podle situace. Ztrácí identitu ve své vlastní honbě za vrcholem. Snaží se uspokojit vlastní potřeby, aniž by řešil, jak k tomu dojde. Dochází k tomu, že ztrácíme vlastní hodnotu, jenom na základě toho, kde a jak žijeme, co nosíme či vlastníme. Společnost se stala materialistickou. To je důvodem, proč jsme začali likvidovat prostředí, jež nám dává podmínky k životu. Připomíná to vztah matky a nevděčného dítěte, kdy matka dává dítěti lásku a potřeby, které k potřebuje k přežití, aby až vyroste, místo aby se o matku postaral s láskou a pokorou, začne ji materiálně zneužívat pro zisk. Nastal ale čas tento vztah změnit a začít s jeho rekonvalescencí.

Tuto změnu musí každý z nás uskutečnit sám u sebe. Musíme si uvědomit, že všechno má své limity a naše chování vůči „matce“ nezůstane nepotrestáno. Je potřeba si říct na rovinu, že to, co se ve světě děje bude mít následek, který ovlivní velké množství životů a způsobí velké šrámy, které bude těžké zahojit.

Modrá planeta je domovem sedmi miliard lidí a jejich počet stále přibývá. Dochází tím k velkému množství spotřeby a přírodní zdroje nejsou schopny se z důvodu rychlého konzumu znovuobnovovat. Je potřeba změna a musí začít teď, dokud nám čas ještě běží.

Touto diplomovou prací jsme chtěli dát najevo, že problematika životního prostředí je důležitým tématem, jímž by se sociální pedagogika mohla zabývat hlavně z důvodu ohrožení sociálního prostředí. Je stále mít na paměti, že všechny problémy životního prostředí jsou odrazem působení sociálního prostředí. Sociální pedagog je jednou z profesí, který tyto dva pojmy spojuje a může být jedním z těch, kteří pomohou společnosti se znovu postavit na nohy a uvědomit si základní hodnoty.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globalizace a mezinárodní organizace*. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2007. Studijní opora pro distanční vzdělávání. ISBN 9788024814636.
- BECK, Ulrich. *Co je to globalizace? Omyly a odpovědi*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2007. ISBN 978-80-7325-123-9.
- BECK, Ulrich. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 80-86429-32-6.
- BLÍŽKOVSKÝ, Bohumír. *Systémová pedagogika*. Ostrava: Amosium servis, 1992. ISBN 80-85498-18-9.
- BSTAN-'DZIN-RGYA-MTSHO, DUNNE, John D. a Daniel GOLEMAN, ed. *Ekologie, etika a změna klimatu: Dalajlama v dialogu se světovými odborníky*. V Praze: Vyšehrad, 2020. ISBN 9788076012547.
- ČÍLEK, Václav. *Co se děje se světem?* Praha: Dokořán, 2016. ISBN 978-80-7393-761-3.
- ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- ČERNOUŠEK, Michal. *Psychologie životního prostředí*. Praha: Horizont, 1986. ISBN 40-042-86.
- EVANOVÁ, Jitka. *Globální problémy světa*. Praha: Vysoká škola regionálního rozvoje, 2011.
- FÜRST, Maria. *Psychologie: včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.
- GIDDENS, Anthony a OGROCKÁ, Jana. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-91-5.
- GORE, Al. *Země na misce vah*. Praha: Argo, 1994. ISBN 80-85794-21-7.
- HÁK, Tomáš a kol. *Metabolismus společnosti. Materiály, energie a ekosystémy*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2799-1.
- HODAČ, Jan a Tomáš KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Brno: Barrister & Principal, 2011. ISBN 9788087474334.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada, 2016, 254 s. Pedagogika. ISBN 9788024753263.

KAMARÝT, Jan. Riziková společnost a ekologická modernizace. *Sociologický časopis*. Praha: Filozofický ústav Akademie věd ČR, 1996, 32(3).

KATRŇÁK, Tomáš. *Odsouzení k manuální práci: vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2004. Studie. ISBN 8086429296.

KNOTOVÁ, Dana. *Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 9788021070776.

Dostupné také z:

<https://digilib.phil.muni.cz/xmlui/data/handle/11222.digilib/131846/monography.pdf>

KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

LORENZ, Konrad. *8 smrtelných hříchů*. Praha: Panorama, 1990. Pyramida (Panorama). ISBN 80-7038-212-0.

MEZŘICKÝ, Václav. *Peripetie procesu globalizace*. In: MEZŘICKÝ, Václav (ed.). *Globalizace*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-748-5.

MEZŘICKÝ, Václav, ed. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*. Praha: Portál, 2005, 207 s. ISBN 8073670038.

MOLDAN, Bedřich. *Příroda a civilizace*. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-04-26434-4.

MOLDAN, Bedřich. *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 8024602466.

MOLDAN, Bedřich. *Ekologická dimenze udržitelného rozvoje*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0246-6.

MOLDAN, Bedřich. *Podmaněná planeta*. Praha: Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-2999-5.

MOLDAN, Bedřich. *Civilizace na planetě Zemi*. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3624-5.

MOLDAN, Bedřich. *Životní prostředí v globální perspektivě*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. Et – environmentální texty. ISBN 978-80-246-4677-0.

MOZGA, Jaroslav a Miloš VÍTEK. *Sociální ekologie*. Hradec Králové: GAUDEAMUS, 2008. ISBN 978-80-7041-777-5.

NOVÁK, Arnošt. *Tmavě zelení. Hlubinná a sociální ekologie jako dva proudy ekologie radikální*. In: DLOUHÁ, Jana a kolektiv. *Vědění a participace. Teoretická východiska environmentálního vzdělávání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8.

PALOUŠ, Radim. *Ekologie – péče o harmonii na světě*. In: DLOUHÁ, Jana a kolektiv. *Vědění a participace. Teoretická východiska environmentálního vzdělávání*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1656-8.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

RUDOLF, Ivo. *Ekologie jako jend z nástrojů sociální pedagogiky*. Zlín, 2018. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

RYNDA, Ivan. *Trvale udržitelný rozvoj a vzdělávání*. In: DLOUHÁ, J., DLOUHÝ, J., MEŽŘICKÝ, V. *Globalizace a globální problémy*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. ISBN 80-87076-01-X.

STOKOLS, Daniel. Establishing and Maintaining Healthy Environments: Toward a Social Ecology of Health Promotion. *American Psychologist*. 1992, 47(1)."

VLADIMÍR, Jeníček a FOLTÝN, Jaroslav. *Globální problémy a světová ekonomika*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, XVIII. ISBN 80-7179-795-2.

ZOUBEK, Vladimír. *Postmoderní problémy lidských práv a globální bezpečnosti: [diskurs doktorského studijního programu z teorie státu a práva se zaměřením k Úvodu do studia lidských práv]*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004, 463 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 8086473759.

INTERNETOVÉ ZDROJE

ANDERSON, Mark. New Ecological Paradigm (NEP) Scale. *ResearchGate* [online].

2021, 2012 [cit. 2021-04-03]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/264858463_New_Ecological_Paradigm_NEP_Scale

BLOOM, Jeffrey W. a Deborah TRUMBULL. Evaluation of Environmental Attitudes: Analysis and Results of a Scale Applied to University Students. *Sci Ed: ISSUES and TRENDS* [online]. Wiley Periodicals, 2007, (91), 988-1009 s. [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/sce.20218>

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs). *United Nations: Informační centrum OSN v Praze* [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>

ČINČERA, J., ŠTĚPÁNEK, P., *Výzkum ekologické gramotnosti studentů středních odborných škol*. *Envigogika* [online]. 2007, roč. 2, č. 1 [cit. 2021-04-02]. ISSN 1802-3061. Dostupné z: <https://www.envigogika.cuni.cz/index.php/Envigogika/article/view/12/14>

ČINČERA, Jan, *Metodika pro hodnocení programů environmentální výchovy pro dospělé účastníky* [online]. Praha: BEZK a Agentura Koniklec, 2013 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/metodiky_evvo/\\$FILE/metodika_3_final-dospeli.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/metodiky_evvo/$FILE/metodika_3_final-dospeli.pdf)

BOOKCHIN, Murray. *Co je sociální ekologie?* [online]. [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: http://apdistribuce.unas.cz/bookchin_soceko.htm

GreenAction. *Co je sociální ekologie? Green Action: Otevřený prostor pro environmentální přímou akci* [online]. 2013 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://greenaction.noblogs.org/post/2013/05/20/co-je-socialni-ekologie/>

GREENPEACE. *Ochrana lesů a pralesů*. www.greenpeace.org [online]. [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <http://www.greenpeace.org/czech/cz/Kampan/Ochrana-pralesu/>

HECZKO, Stanislav. Světová ekonomika a globální problémy lidstva. *Britská listy* [online]. 2005, [cit. 2021-04-02]. Dostupný z: <https://legacy.blisty.cz/art/26306.html>. ISSN 1213-1792.

Katalog studijních oborů: Sociální pedagogika. *VysokeSkoly.cz* [online]. EDUroute s.r.o, 2000 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://www.vysokeskoly.cz/katalog-vs/obory/Soci%C3%A1ln%C3%AD+pedagogika>

Tiskové zprávy: Český statistický úřad: Počty prvňáků i vysokoškolských studentů klesají. *Parlamentní listy.cz* [online]. OUR MEDIA a.s, 25. 08. 2020 [cit. 2021-01-28]. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/tiskovezpravy/Cesky-statisticky-urad-Pocty-prvnaku-i-vysokoskolskych-studentu-klesaji-634788>

OECD (2012), *Perspectives on Global Development 2012: Social Cohesion in a Shifting World*, OECD Publishing. Dostupné z:

<https://www.un.org/esa/socdev/ageing/documents/social-cohesion.pdf>

Problematika kácení tropických pralesů. *EnviWeb s.r.o* [online]. 2006 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/58209>

Prognóza OSN: Do roku 2050 bude na světě 9,7 miliardy lidí, nejvíc jich přibude v subsaharské Africe. *IROZHLAS* [online]. 2019 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/spolecnost/osn-populace-narust-svet-projekce_1906180751_och

SHEPHERD, Dean A., Valya KUSKOVA a Holger PATZELT. Measuring the values that underlie sustainable development: The development of a valid scale. *Journal of Economic Psychology*. 2009, 30. Dostupné z:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0167487008000627>

The sustainable development agenda. *United Nations* [online]. [cit. 2021-04-03]. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>

TURNER, Chloe. The Top 10 Most Important Current Global Issues. *The Borgen Project* [online]. Tacoma, WA, 2018 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://borgenproject.org/top-10-current-global-issues/>

Výkladový slovník environmentálních výrazů. *EnviWeb s.r.o* [online]. 2021 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/eslovník/269>

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. +www.zakonyprolidi.cz [online]. [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-17>

Životní prostředí – co to je? *Frieco* [online]. 2020 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: <https://www.frieco.org/zivotni-prostredi-co-to-je/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod. a podobně

Bc. bakalářský

č. číslo

et al and others, v překladu a ostatní

MŠMT Ministerstvo školství a tělovýchovy

nMgr. navazující magisterské

NEP New ecological paradigm

OSN Organizace spojených národů

Sb., sbírky

s. strana

VO výzkumná otázka

tzv. takzvaně

UN United Nations

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Pohlaví respondentů.....	37
Graf č. 2 Typ studijního programu	37
Graf č. 3 Forma studijního programu	38
Graf č. 4 Míra souhlasu revidovaná NEP škála	42
Graf č. 5 Míra souhlasu rozšiřující škála proenvironmentálních postojů	43
Graf č. 6 Míra souhlasu škála proenvironmentálního jednání	44
Graf č. 7 Škála rozšiřujícího proenvironmentálního jednání	45
Graf č. 8 Svoboda	50
Graf č. 9 Rovnost.....	51
Graf č. 10 Solidarita.....	52
Graf č. 11 Tolerance	52
Graf č. 12 Respekt k přírodě.....	53
Graf č. 13 Sdílená odpovědnost.....	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Základní výzkumný soubor.....	34
Tabulka č. 2 Výběrový výzkumný soubor.....	35-36
Tabulka č. 3 Hodnoty udržitelného rozvoje.....	39-40
Tabulka č. 4 Kategorie a kódy	46

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Životní prostředí a sociální stabilita

PŘÍLOHA P I: ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ A SOCIÁLNÍ STABILITA SPOLEČNOSTI

Sociální stabilita je harmonický stav, který když se naruší, vznikají problémy, kterým se společnost snaží postupně přizpůsobit. Problematika životního prostředí je hlavním tématem této diplomové práce z důvodu jeho rizik, které společnost mohou postihnou, když nebudou řešeny a mohou vzniknout dalekosáhlé sociální problémy. Svou prací chci zjistit, zda je společnost připravená těmto rizikům čelit a zda si plně uvědomuje, jak svými postoji ovlivňuje životní prostředí kolem sebe. Dotazník je zcela anonymní a získané údaje budou využity pouze pro účely diplomové práce. Dotazník je rozdělen do dvou sekcí, proto Vás poprosím o trpělivost nad jeho vyplněním.

Předem děkuji za spolupráci.

S pozdravem,

Bc. Erika Hlaváčová, studentka navazujícího magisterského studia oboru sociální pedagogika FHS UTB

Pohlaví:

- a) Žena
- b) Muž

Studuji obor sociální pedagogika ve formě:

- a) Prezenční
- b) Kombinované
- c) Distanční

Studuji obor sociální pedagogika typu:

- a) Bakalářského studia
- b) Navazujícího magisterského studia

Rozhodněte, podle svého uvážení, do jaké míry souhlasíte či nesouhlasíte s níže uvedenými výroky. (1 – naprosto nesouhlasím, 2 – spíše nesouhlasím, 3 – nevím, 4 – spíše souhlasím, 5 – naprosto souhlasím)

1. Budeme-li pokračovat dál stejným směrem, brzy budeme čelit velké ekologické katastrofě.	1	2	3	4	5

2. Lidé těžce poškozují životní prostředí.	1	2	3	4	5
3. Lidé byli stvořeni, aby vládli zbytku přírody.	1	2	3	4	5
4. Lidé mají právo upravovat přírodní prostředí podle svých potřeb.	1	2	3	4	5
5. Lidská vynalézavost zajistí, že nikdy neučiníme Zemi neobyvatelnou.	1	2	3	4	5
6. Lidské zásahy do přírody vedou často ke katastrofálním dopadům.	1	2	3	4	5
7. Navzdory našim schopnostem jsme stále podřízeni přírodním zákonům.	1	2	3	4	5
8. Rovnováha v přírodě je dost silná na to, aby zvládli vliv moderní průmyslové společnosti.	1	2	3	4	5
9. Tzv. ekologická krize, které čelíme, je často přehnaně zveličovaná.	1	2	3	4	5
10. Země je jako kosmická loď s velmi omezeným prostorem a zdroji.	1	2	3	4	5
11. Zvířata a rostliny mají stejná práva existovat, jako lidé.	1	2	3	4	5
12. Mám rád/-a místo, ve kterém žiji.	1	2	3	4	5
13. Problémy a příběhy lidí mimo moje vlastní bydliště jsou vzdálené a v podstatě mě nijak neovlivňují.	1	2	3	4	5
14. Současná generace má morální závazky vůči budoucím generacím.	1	2	3	4	5
15. Přírodní zdroje by měly být využívány spíše pro uspokojování základních životních potřeb (jídlo, pití, střecha nad hlavou atd.) než pro život v přepychu.	1	2	3	4	5
16. Moje jednání nemá žádný vliv na změny v ekosystémech na jiných světadílech.	1	2	3	4	5

17. Podepsal/-a bych petici na podporu zákonů na ochranu životního prostředí.	1	2	3	4	5
18. Účastnil/-a bych se protestní akce proti firmě, která poškozuje životní prostředí.	1	2	3	4	5
19. Plánuji zúčastnit se akce organizované enviromentální organizací.	1	2	3	4	5
20. Rozšiřoval/-a bych informace vydané enviromentální organizací mezi moji rodinu a přátele.	1	2	3	4	5

Za posledních 6 měsíců jsem (1 – vícekrát, 2 – jednou, 3 – vůbec, 4 – nevím)

21. Navštívil/-a přírodu ve svém okolí.	1	2	3	4
22. Navštívil/-a přírodu v jiné zemi.	1	2	3	4
23. Přečetl/-a jakoukoliv publikaci nebo informační zdroj o životním prostředí.	1	2	3	4
24. Finančně přispěl/-a na ochranu životního prostředí.	1	2	3	4
25. Finančně přispěl/-a na charitativní účely.	1	2	3	4
26. Podepsal/-a petici požadující ochranu životního prostředí nebo se jinak písemně vyjádřil/-a pro tento požadavek.	1	2	3	4
27. Koupil/-a výrobek s ekoznačkou.	1	2	3	4
28. Koupil/-a si dražší výrobek kvůli tomu, že je šetrnější k životnímu prostředí.	1	2	3	4
29. Třídil/-a doma odpad.	1	2	3	4
30. Využil/-a právo na informace pro otázky související s životním prostředím.	1	2	3	4

31) Zkuste vlastními slovy popsat, čím je hodnota životního prostředí pro člověka.

.....

.....

.....

32) Popište, co je sociální stabilita?

.....
.....
.....

33) Jaké jsou podle Vás možnosti nastolení sociální stability ve společnosti?

.....
.....
.....

34) Je podle Vás sociální stabilita společnosti silná nebo je naopak křehká a snadno narušitelná?

.....
.....
.....

35) Jaký vliv podle Vás budou mít rizika životního prostředí na společnost?

(zkuste uvést příklady)

.....
.....
.....

36) Existují podle Vás nějaká opatření proti sociálním dopadům způsobených problematikou životního prostředí? Zkuste nějaké uvést.

.....
.....
.....

37) Jsou podle Vás tyto opatření účinná nebo potřebují vylepšit? Zkuste uvést nějaké vlastní řešení.

.....
.....
.....

Následující škála měření hodnot pro základ udržitelného rozvoje je seskládána ze šesti konstruktů, ke kterému jsou přiřazeny dva typy výroků, mezi nimiž je sedmibodová škála. Čím blíže jste číslu 1, tím silněji souhlasíte s položkou vlevo. Čím blíže jste číslu 7, tím silněji souhlasíte s položkou vpravo. Číslo 4 představuje neutralitu.

SVOBODA (všichni lidé jsou si rovni, mají právo na důstojný život a vychovávat své děti bez hladu a násilí, útlatku či nespravedlnosti)		
V některých případech musí rodiče očekávat, že oni i jejich děti zažijí pocity hladu.	1 2 3 4 5 6 7	Všichni rodiče mají právo očekávat, že oni i jejich děti budou vychováni bez hladu.
Někdy je pro dosažení sociálního blahobytu nutná hrozba násilí.	1 2 3 4 5 6 7	Všichni lidé mají absolutní právo žít svůj život bez strachu z jakéhokoli násilí.
V některých případech si lidé zaslouží nižší úroveň spravedlnosti.	1 2 3 4 5 6 7	Nejvyšší úroveň spravedlnosti by měla být kdykoli k dispozici všem lidem.
ROVNOST (žádnému jednotlivci a žádnému národu nesmí být upírána příležitost těžit z rozvoje. Musí být zajištěna ženám a mužům stejná práva a příležitosti)		
Lidé, kteří nejvíce přispěli k hospodářskému rozvoji, si zaslouží lepší přístup k jeho výhodám.	1 2 3 4 5 6 7	Lidé musí mít stejný přístup k výhodám plynoucím z rozvoje bez ohledu na to, zda k tomuto rozvoji přispěli nebo ne.
Národy, které nejvíce podporují ekonomický rozvoj, si zaslouží lepší přístup k jeho výhodám.	1 2 3 4 5 6 7	Všechny národy musí mít stejný přístup k výhodám z ekonomického rozvoje.
Ti občané, kteří jsou nejvíce zodpovědní za ekonomickou prosperitu, by měli mít více z toho plynoucích výhod.	1 2 3 4 5 6 7	Výhody globální ekonomiky by měly být sdíleny rovnoměrně mezi všemi národy.
SOLIDARITA (globální výzvy musí být řešeny spravedlivým rozdělením nákladů a zátěže. Ti, kdo trpí nebo pro něž je nejméně prospěšný, si zaslouží pomoc od těch, kteří mají největší užitek.)		
Pokud získáváme své výhody, není nutné dávat ostatním některé z našich zisků.	1 2 3 4 5 6 7	Ti, kteří těží nejvíce, musí pomoci zajistit ty, kteří těží nejméně.

To, že člověk čelí několika břemenům způsobeným globálními změnami, neznamena, že musí poskytovat pomoc těm, kteří jsou více zatěžováni.	1 2 3 4 5 6 7	Těm, kteří nesou zásadní břemeno v důsledku globálních změn, by měla být poskytnuta pomoc těm, kteří jsou méně zatěžováni.
Nejprve musíme řešit vlastní utrpení, než pomůžeme matkám s jejich utrpením.	1 2 3 4 5 6 7	Ti, kteří trpí nejvíce, si zaslouží pomoc od těch, kteří trpí nejméně.
TOLERANCE (lidé by se měli navzájem respektovat v celé své rozmanitosti víry, kultury a jazyka. Rozdíly mezi společnostmi a lidmi by se neměly potlačovat, spíše by měly být ceněny.)		
Existují víry některých lidí, které si nezaslouží respekt.	1 2 3 4 5 6 7	Všichni lidé musí respektovat rozmanitost víry u všech lidí.
Mír ve společnostech vždy začíná podporou tradičního způsobu života společnosti.	1 2 3 4 5 6 7	Mír ve společnostech vždy začíná otevřeností vůči způsobu života ostatních.
V některých případech je nutné potlačovat rozdíly napříč společnostmi.	1 2 3 4 5 6 7	Lidé nesmí potlačovat žádné rozdíly mezi společnostmi.
RESPEKT K PŘÍRODĚ (při správě všech živých druhů a přírodních zdrojů je třeba projevovat obezřetnost v souladu se zásadami udržitelného rozvoje. Současné neudržitelné vzorce výroby a spotřeby musí být změněny v zájmu našeho budoucího blahobytu a zájmu budoucích generací.)		
Někdy je třeba obětovat některé přírodní zdroje pro důležitý vývoj.	1 2 3 4 5 6 7	V našem úsilí o rozvoj je třeba přijmout veškerá preventivní opatření k ochraně přírodních zdrojů.
Současné vzorce výroby vyžadují pouze drobné úpravy k ochraně dobrých životních podmínek přírodního prostředí.	1 2 3 4 5 6 7	Současné vzorce výroby musí být podstatně změněny, aby byly chráněny životní podmínky přírodního prostředí.
Lidé musí ve své současné spotřebě z úcty k přírodě udělat jen drobné změny.	1 2 3 4 5 6 7	Lidé musí udělat zásadní změny ve své současné spotřebě z úcty k přírodě.

Přírodní prostředí se do jisté míry postará ve prospěch budoucích generací.	1 2 3 4 5 6 7	Je povinností společnosti energicky chránit přírodní prostředí ve prospěch budoucích generací.
SDÍLENÁ ODPOVĚDNOST (odpovědnost za řízení celosvětového hospodářského a sociálního rozvoje, za ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti, musí být sdílena mezi všechny národy a měla by být uplatňována mnohostranně)		
Jsme zodpovědní za zajištění toho, aby lidé v naší společnosti měli zachována jejich práva na svobodu, ale nejsme odpovědní za tato práva pro lidi v jiných společnostech.	1 2 3 4 5 6 7	Všichni jsme zodpovědní za zajištění toho, aby byla zachována práva všech lidí na svobodu.
Civilizovaný národ musí přijmout odpovědnost za zlepšení dobrých životních podmínek svých méně šťastných občanů, ale nenese odpovědnost za blaho občanů jiného národa.	1 2 3 4 5 6 7	Civilizované národy musí přijmout odpovědnost za zlepšení dobrých životních podmínek méně šťastných jednotlivců po celém světě.
Jsme zodpovědní, když členové naší bezprostřední společnosti netolerují kulturní rozdíly, ale nejsme zodpovědní za chování členů vzdálených společností.	1 2 3 4 5 6 7	Všichni sdílíme odpovědnost, když členové naší globální společnosti netolerují kulturní rozdíly.
Každý civilizovaný národ by se měl zaměřit na ukončení bezpráví na svých hranicích a neměl by ovlivňovat jiné národy v jejich úsilí.	1 2 3 4 5 6 7	Je morální povinností civilizovaných národů spolupracovat na řešení globální nespravedlnosti.